

Likovne aktivnosti predškolske djece: prema promatranju

Tirić, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:116903>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-08**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Kristina Tirić

**LIKOVNE AKTIVNOSTI PREDŠKOLSKE DJECE: PREMA
PROMATRANJU**

Završni rad

Čakovec, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Kristina Tirić

**LIKOVNE AKTIVNOSTI PREDŠKOLSKE DJECE: PREMA
PROMATRANJU**

Završni rad

Mentor rada:

izv. prof. dr. art. Kristina Horvat Blažinović

Čakovec, rujan 2020.

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)

SADRŽAJ

SAŽETAK

SUMMARY

IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA

1.	UVOD	1
2.	RAZVOJNE FAZE U PODRUČJU CRTANJA.....	2
2.1.	FAZA IZRAŽAVANJA PRIMARNIM SIMBOLIMA	2
2.2.	FAZA IZRAŽAVANJA SLOŽENIM SIMBOLIMA.....	3
3.	ZNAČAJ I POTICANJE LIKOVNIH AKTIVNOSTI	4
3.1.	LIKOVNO STVARALAŠTVO I RAZVOJ DJETETA	4
3.2.	POTICANJE DJEČJEG LIKOVNOG STVARALAŠTVA	7
3.3.	NAČINI OMETANJA DJEČJEG LIKOVNOG STVARALAŠTVA	9
4.	ARTIKULACIJA VOĐENIH LIKOVNIH AKTIVNOSTI U VRTIĆU	11
4.1.	PRIPREMA ZA MOTIVACIJU I STVARALAČKU AKTIVNOST	11
4.1.1.	Odabir teme i motiva.....	11
4.1.2.	Likovni materijal i pribor	12
4.1.3.	Materijali koji će se koristiti u motivaciji	13
4.2.	MOTIVACIJA ZA LIKOVNU AKTIVNOST	13
4.3.	NAJAVA ZADATKA.....	15
4.4.	REALIZACIJA	15
4.5.	ZAVRŠETAK AKTIVNOSTI.....	15
5.	MOTIVI U DJEČJIM LIKOVNIM RADOVIMA	16
5.1.	DJECA U DOBI OD 2 DO 4 GODINE.....	16
5.2.	DJECA U DOBI OD 4 DO 5 GODINA	18
5.3.	DJECA U DOBI OD 5 DO 6 GODINA I STARIJA	20
6.	PRAKTIČNI DIO ISTRAŽIVANJA	23
6.1.	CILJEVI.....	23
6.2.	ISTRAŽIVAČKA PITANJA	23
6.3.	METODE ISTRAŽIVANJA.....	23
7.	LIKOVNE AKTIVNOSTI U VRTIĆU	24
7.1.	CRTANJE STABLA – FOTOGRAFIJA KAO POTICAJ	24
7.1.1.	Osvrt na dječje likovne radove.....	26

7.1.2. Komentar na likovnu aktivnost	28
7.2. CRTANJE STABLA – PROMATRANJE I DOŽIVLJAVANJE STABLA U PARKU	28
7.2.1. Osvrt na dječje likovne radove	29
7.2.2. Komentar na likovnu aktivnost	33
7.3. USPOREDBA LIKOVNIH AKTIVNOSTI.....	33
8. ZAKLJUČAK	36
9. LITERATURA.....	37
PRILOG	38

SAŽETAK

Jedno od najviše istraženih područja likovnog odgoja je razvoj dječjeg likovnog izraza. Dječja umjetnost smatra se slobodnom i spontanom, ali je u stvarnosti ozbiljan dječji pokušaj da dožive svoje okruženje i prikažu ga na smislen način. Kroz likovne aktivnosti potičemo vizualnu i taktilnu percepciju te potičemo na razvoj opažaja i uočavanja prirodnih pojava oko sebe.

Ovim završnim radom želi se ukazati na poticanje kognitivnog, emocionalnog, perceptivnog, kreativnog, socijalnog i fizičkog razvoja djece likovnim aktivnostima koje se temelje na promatranju. Cilj istraživanja bio je utvrditi utjecaj promatranja na likovne aktivnosti u predškolskoj dobi. Cilj je da djeca dožive prirodu oko sebe i da obrate pozornost na to što ih okružuje te vidjeti kako djeca s obzirom na dob reagiraju različito. Svaki crtež reflektira emocije, intelektualne kapacitete, fizički razvoj, perceptivnu svjesnost, kreativni angažman, estetsku svijest i društveni razvoj svakog pojedinog djeteta. Brojnost detalja na crtežu indikator je intelektualnog rasta i razvoja djeteta; što je više detalja, to je njegova intelektualna sposobnost viša. Starija djeca u crteže unose puno više detalja od mlađe djece. Osim toga što crteži reflektiraju djetetov intelektualni razvoj, oni ga i potiču.

Estetska osjetljivost dio je cjelokupna djetetova razvoja i ona se razvija kroz sposobnost gledanja, prepoznavanja, reagiranja na stvari i pojave i to sve utječe na razvoj dječje svijesti o njihovoj okolini.

U završnom radu sagledavaju se načini poticanja i ometanja likovnog stvaralaštva djeteta predškolske dobi i artikulacije vođenih likovnih aktivnosti u vrtiću.

Ključne riječi: dječja umjetnost, likovne aktivnosti, istraživanje, crtež, razvoj

SUMMARY

One of the most researched areas of art education is the development of children's artistic expression. Children's art is considered free and spontaneous, but in reality it is a serious child's attempt to experience their surroundings and show it in a meaningful way. Through artistic activities we encourage visual and tactile perception, encourage the development of observations and the perception of natural phenomena around us.

In the final work, the desire is to point to the encouragement of cognitive, emotional, perceptive, creative, social and physical development of children, through visual activities based on observation. The aim of the research was to determine the influence of observation on visual activities in preschool. The aim is for children to experience the nature around them and to pay attention to what surrounds them, to see how children react differently. Each drawing reflects emotions, intellectual capacities, physical development, perceptual awareness, creative engagement, aesthetic awareness and social development of the individual child. Each drawing reflects emotions, intellectual capacities, physical development, perceptual awareness, creative engagement, aesthetic awareness and social development of the individual child. The abundance of details in the drawing is an indicator of the intellectual growth and development of the child, the more detail the higher his intellectual ability. Older children bring a lot more detail into the drawings than younger children. Except that the drawings reflect them and encourage the child's intellectual development.

Aesthetic sensitivity is part of the whole child's development and it develops through the ability to see, recognize, react to things and phenomena and it all affects the development of children's awareness of their surroundings.

The final work looks at ways of encouraging and disrupting the artistic creativity of the preschool child, articulation of artistic guided activities in kindergarten.

Keywords: children's art, visual activities, research, drawing, developmen

1. UVOD

Od trenutka kada dijete počinje istraživati svijet, ono istražuje i likovnost te time zadovoljava potrebu za stvaralaštvom od rane dobi.

Likovni razvoj predškolske djece povezan je s djetetovim spoznajnim procesima, razvojem motorike te se povezuje s upotrebom likovnih materijala. Suvremena istraživanja likovnog razvoja potvrđuju da sposobnosti likovnog izražavanja slijede Piagetove faze spoznajnog razvoja (Starc, Čudina, Obradović, Pleša, Profaca, Letica 2004).

Kako bi dijete stvaralo, treba mu omogućiti da to čini samostalno, a na taj ga način bolje upoznajemo kroz njegov unutarnji svijet. Treba mu osigurati vrijeme i prostor te ga upoznati s likovnim materijalima i tehnikama kroz razne likovne aktivnosti. Kroz dječju kreativnu igru, eksperimentiranjem i istraživanjem, kao i u umjetnosti, dolazi do novih preokreta, kombinacija i dopunjavanja. „Svoj doživljaj dijete pretapa u shvaćanje svijeta, svoj način doživljavanja i izražavanja, što je osnova razumijevanja dječjega likovnog stvaralaštva“ (Grgurić i Jakubin 1995: 77).

Dijete se po prirodi teško privikava na promatranje realiteta, jer i kada se predmet nalazi pred njime i traži se od njega da radi po promatranju, dijete kombinira promatranje s maštom i sjećanjem. Dijete emotivno doživljava i zato od njega možemo očekivati da shvati i istraži karakteristične osobine objekta kojeg promatra. U ovoj razvojnoj fazi promatranje bi se trebalo svesti na proučavanje karakteristika oblika i detalje.

U knjizi *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi* (Herceg, Rončević i Karlavaris 2010) opisuje se likovno izražavanje kojim se potiče individualnost djeteta, njegova samostalnost, samosvjesnost pri rješavanju problemskih zadataka te mnoge druge kompetencije. Likovnom kulturom potiče se autonomnost djeteta, njegovo pravo na vlastiti izraz i osobni stav, kao preduvjet stvarne demokratičnosti. Likovni rad prati sloboda u vrednovanju postignuća.

Rad je podijeljen na teorijski i praktični dio. U teorijskom dijelu prikazane su razvojne faze u području crtanja, motivi u dječjim crtežima kao i artikulacija vođenih likovnih aktivnosti u vrtiću. Praktični dio rada prikazuje likovne aktivnosti koje su održane s mlađom djecom u dobi od tri do četiri godine i starijom djecom u dobi od pet do šest godina i starije, kao i likovnu aktivnost bez promatranja i prema promatranju. Za potrebe praktičnog dijela rada

provedene su četiri likovne aktivnosti s djecom predškolske dobi u dječjem vrtiću „Dječji vrtić Vrbovec“. Tema rada su likovne aktivnosti predškolske djece prema promatranju.

2. RAZVOJNE FAZE U PODRUČJU CRTANJA

Razvoj dječjeg crtanja dijeli se na nekoliko faza, a temelji se na uvjerenju da se umjetnost djece razvija kroz neke predvidive faze koje vode realizmu. One prikazuju etape razvoja kroz koje prolazi svako dijete. Uspostavljene su na temelju promatranja dječjih likovnih radova i istraživanja u području razvojne i dječje psihologije.

Analizirajući različita shvaćanja razvojnih faza likovnog izraza u djece i na temelju istraživanja, Grgurić i Jakubin (1996) sistematizirali su faze likovnog razvitka u djece (tablica 1). Podjela se sastoji od faze izražavanja primarnim simbolima, faze izražavanja složenim simbolima, faze intelektualnog realizma, vizualnog realizma i likovnih pojmovnih sustava. Ni jedna faza u razvoju ne nestaje, nego se nadograđuje na prethodnu. Za potrebe završnog rada bit će objašnjene faze izražavanja primarnim simbolima i izražavanja složenim simbolima.

Tablica 1. *Faze likovnog izraza u djece*

Godine starosti	1.2.3.	4.5.6	7.8.9.10.	11.12.13.14.15.	16.17.
Mišljenje	Predpojmovno	Konkretno predoperacionalno	Konkretno operacionalno	Apstraktno	
Pristup okolini	Spontani			Intelektualno vizualni	
Faze likovnog izražavanja	faza izražavanja primarnim simbolima (faza šaranja)	faza izražavanja složenim simbolima (faza sheme)	faza intelektualnog realizma	vizualni realizam	likovni pojmovni sustavi

Izvor: Grgurić i Jakubin, 1996, str. 31

2.1. FAZA IZRAŽAVANJA PRIMARNIM SIMBOLIMA

Faza izražavanja primarnim simbolima (faza šaranja) prisutna je u prvim trima godinama djetetove starosti. U tom razdoblju djeca šaraju po papiru, obično cirkularnim, nekontroliranim pokretima. Cilj je takva likovnog istraživanja prvenstveno uživanje u samom pokretu, kao i ushićenje i interes za ishod takva šaranja. Općenite karakteristike su šare, okrugli i četvrtasti oblici, jednostavni i primarni simboli.

U fazi šaranja prevladava djetetov psihomotorički i osjetilni doživljaj i užitak pri povlačenju linija, dok pokušaj prikazivanja okoline dolazi na kraju te faze kao „slučajno“ postignut crtež ili faza „slučajnog realizma“ (Grgurić i Jakubin 1996; Linquet, u Beisl 1978).

„Slučajan crtež“ prvi je korak u razvoju njihove mogućnosti da kontroliraju olovku i da njome ostavljaju trag ondje gdje žele. U počecima faze primarnih simbola ponekad je nejasno predstavlja li određeni crtež čovjeka ili krugove, a djeca ne razlikuju boju od olovke. Na crtežima nema prostora.

Početak treće godine djeca počinju davati imena onomu što likovno izraze. To je važan korak u razvoju mišljenja; djeca počinju shvaćati odnos između crta na papiru i objekta ili događaja iz iskustva.

Drugo je razdoblje u izražavanju primarnim simbolima kontrolirano crtanje. Ruka se okreće oko ramenog zgloba, a finiji pokreti vrše se iz lakta i prstiju. Dijete u ovoj fazi prikazuje ljudski lik u obliku jednostavna sklopa krugova, ovala i ravnih linija.

Na kraju faze primarnih simbola spajaju se razum i oko, ruka i predmet i to je velik napredak djeteta. U dječji crtež prodiru utjecaji izvanjskog svijeta te su vidljivi prvi pokušaji složene simbolizacije koji u pravom smislu dolaze tek u sljedećoj fazi razvitka – fazi složenih simbola (Grgurić i Jakubin 1996).

2.2. FAZA IZRAŽAVANJA SLOŽENIM SIMBOLIMA

Faza izražavanja složenim simbolima (faza sheme) prisutna je u dobi od četvrte do šeste godine djetetove starosti.

U prvoj fazi likovna aktivnost pokreće misao, dok će u drugoj fazi misao pokrenuti likovnu aktivnost. Važno je da svako dijete proživi fazu primarnih simbola kako bi što prije aktiviralo misaone operacije koje ga opet potiču na nove aktivnosti, a preko njih i na nove spoznaje. Počinje mišljenje u kompleksima, a crtež slijedi takav misaoni tok. Na prvim crtežima uz ljudski lik pojavljuju se i stvari bliske djetetu koje za njega imaju neko značenje. To su najčešće životinje, ljubimci, kuća, drveće i cvijeće. Djetetovi pokušaji mogu biti i prikaz stvari koje ga okružuju. Najveća promjena primjećuje se u prikazivanju ljudskog lika. Dijete crta čitavu osobu, pojavljuju se kosa i naznaka odjeće. Djeca su u ovoj fazi vrlo slobodna u

odabiru boja i načinu slikanja ako nisu ometana negativnim utjecajem sredine i ako su dobro motivirana ne upotrebljavaju lokalnu boju predmeta, već najčešće rade čistim bojama. U ovoj fazi ulogu počinje dobivati dječja vizualna memorija, dijete je sposobno reproducirati simbol za neki objekt (Grgurić i Jakubin 1996).

3. ZNAČAJ I POTICANJE LIKOVNIH AKTIVNOSTI

Matko Peić (1991) ističe kako je umjetnost društveni fenomen i da treba imati na umu utjecaj društva na umjetnika koji u tom društvu živi i likovno stvara. Utjecaj se očituje u izboru motiva. Gledanje je zapravo doživljaj svijeta oko nas sistematiziran elementima crte, boje i oblika koji žive u nama. Svaki od elemenata dio je vizualnog dijela naše svijesti.

Bogomil Karlavaris (1988) podijelio je zadatke likovnih odgoja na:

1. Osnovni zadatak likovnog odgoja likovno je opismenjivanje i osposobljavanje za vizualnu komunikaciju kao opću osnovu za razvoj likovne kulture, sposobnosti, međuljudskih odnosa, uspješnog rada i proizvodnje.
2. Iz ovog općeg zadatka izvode se konkretniji zadaci: a) razvoj likovnog izražavanja i doživljavanja umjetničkih djela, b) formiranje kriterija za procjenjivanje estetskih vrijednosti, c) upoznavanje i korištenje likovno-tehničkih sredstava i d) razvoj likovne sposobnosti.
3. Opće – odgojni zadaci mogu se podijeliti na: a) opće kultiviranje ličnosti i njezina senzibiliteta, b) razvoj sposobnosti, posebice kreativnih, koje se mogu upotrijebiti u svim situacijama, c) emancipacija ličnosti i jačanje kritičke svijesti, kao i tolerancija.

3.1. LIKOVNO STVARALAŠTVO I RAZVOJ DJETETA

Ne postoje dva identična djeteta, pa tako ni dva identična crteža. Svaki crtež reflektira osjećaje, intelektualne kapacitete, fizički razvoj, perceptivnu svjesnost, kreativni angažman, estetsku svijest pa čak i socijalni razvoj svakog pojedinog djeteta (Lowenfeld i Brittain 1987).

EMOCIONALNI RAST

Emocionalni rast kroz crtanje u direktnoj je vezi s djetetovim poistovjećivanjem sa svojim radom. U određenoj fazi djeca mogu ponavljati oblike kako bi postigli svojevrsnu vještinu u crtanju tih oblika. No ako je stereotipan oblik ponavljan na beznačajan način bez osobnog doživljaja ili novog iskustva, može se raditi o bijegu od suočavanja sa svijetom iskustva.

Slika prikazuje kako dijete sudjeluje u crtanju te manifestira svoju osobnost kroz likovni rad. Nacrtano drvo je određeno drvo, baš ono koje ruši njegov djed, ljudi nisu nepoznati nego baš oni koji pomažu oko rušenja stabala. Crtež obuhvaća određene karakteristike koje imaju neku važnost za to dijete u tom trenutku crtanja. Osjeća da ima mogućnost slobodnog istraživanja i eksperimentiranja. Intenzitet uživanja u crtanje utječe na emocionalni rast.

INTELEKTUALNI RAST

U crtežu postoje pokazatelji intelektualnog razvoja djeteta, a to su količina zdravlja kojom se aktivno koriste, sposobnost prikazivanja svog odnosa prema okolini i svjesnost svog okruženja. Kod djece koja nemaju dovoljno razvijenu svijest o svojem okruženju može se primijetiti zaostajanje u intelektualnom razvoju i u razvojnim zadaćama. Osim toga uključeni su i nedostatak dječje uključenosti u neki crtež, emocionalne restrikcije koje blokiraju dječju ekspresiju.

Crtež koji obiluje detaljima ukazuje na djetetovu visoku intelektualnu sposobnost. Također mogu i stimulirati i potaknuti intelektualni razvoj. Najpoznatiji test koji mjeri mentalnu zrelost je test „Nacrtaj čovjeka“. Razumijevajući činjenicu da crteži reflektiraju dječji misaoni proces, senzibilan učitelj može steći uvid u probleme s kojima se dijete ne zna nositi. Umjetnost može u velikoj mjeri doprinijeti intelektualnom rastu.

FIZIČKI RAST

Fizički rast vidljiv je u razvoju dječje vizualno-motoričke koordinacije. Kako kontroliraju svoja tijela, tako povlače crte i izvršavaju svoje vještine. Već u fazi šaranja mogu se uočiti promjene u fizičkom rastu kako se mijenjaju tragovi na papiru.

Fizičko aktivno dijete prikazivat će aktivne fizičke pokrete i razviti veću senzibilnost za fizička postignuća. Potenciranje ili izostavljanje dijelova tijela može biti refleksija fizičkog stanja.

PERCEPTIVNI RAZVOJ

Važan su dio umjetničkog iskustva razvoj osjetila i kultivacija. Perceptivni razvoj je razvoj osjetljivosti za taktilne senzacije i pritisak. Djeca koja su rijetko izložena perceptivnim iskustvima pokazuju malo opažajnih sposobnosti i malo svjesnosti o razlikama objekata. Nemogućnost da se upotrijebe perceptivna iskustva može ukazati na izostanak razvoja u drugim područjima.

SOCIJALNI RAZVOJ

Socijalni razvoj djece može se vidjeti u njihovom kreativnom radu. Obično je prvi prepoznatljiv nacrtani objekt upravo ljudska figura. Umjetnički proces osigurava sredstva za društveni rad. Prvi je korak u prenošenju misli i ideja drugima gledanje i promatranje svojeg likovnog rada i ideja. Crtanjem snaga koje su osnovane kako bi pomagale društvu (policajac, bolničarka, vatrogasac) osigurava se poticaj za razvoj društvene osjetljivosti. Kreativne aktivnosti koje omogućavaju djeci uvidjeti kakav udio u životu ima svaka osoba osiguravaju odlična sredstva u preuzimanju odgovornosti za vlastito djelovanje.

ESTETSKI RAST

Estetski rast često se smatra osnovnom komponentom svakog umjetničkog iskustva. Definicija je estetike način organiziranja mišljenja, osjećaja i opažaja u jedinstven izraz koji prenosi te misli i osjećaje nekom drugom. Nema postavljenih standarda za estetiku te postoji jako puno varijacija ustrojstva u umjetnosti. U kreativnim dječjim uradcima estetski rast odvija se prirodno. Estetika je intimno vezana uz osobnost i zbog toga organizacijski okvir koji služi za izražavanje doživljaja i iskustva često indicira neki nesvjesni poredak koji je jedinstven za svaku osobu. Na obrazovanje se može gledati kao na razvijanje estetičkog ponašanja.

KREATIVNI RAST

Već kad dijete počinje ostavljati prve tragove, otkivati i izražavati nešto osobno, pokazuje se kreativni rast. U svakom obliku kreacije postoje stupnjevi emocionalne slobode, slobode da se istražuje i eksperimentira i slobode da se preda, što se odnosi i na uporabu motiva i

umjetničkog materijala. Svaki istinski umjetnički rad djeteta kreativno je iskustvo samo po sebi. Ona djeca koja su u svojoj kreativnosti bila spriječena raznim pravilima ili pristupima mogu brzo usvojiti tuđe stilove i početi kopirati ili precrtavati. Proces i rezultat procesa reflektiraju kreativni razvoj djeteta (Lowenfeld i Brittain 1987).

3.2. POTICANJE DJEČJEG LIKOVNOG STVARALAŠTVA

Prema Belamarić (1986) postoji nekoliko načina da u djeci probudimo interes za pojave u svijetu te njihovo likovno izražavanje odnosno oblikovanje. To su: usmjeravanje opažanja, aktiviranje sjećanja, maštanje, ilustracije, zamišljanje, igre s likovnim materijalima, potvrđivanje.

Interes je, kao i tema, u ovom radu na usmjerenom opažanju.

USMJERENO OPAŽANJE

Najjednostavniji je način poticanja djece usmjeravanje njihove pažnje na drvo, kuću, let, rast i sl. Ono što će djecu najviše zaokupiti i zainteresirati bit će život, funkcija i svojstva oblika, a zatim slijedi zanimanje za dijelove oblika pa za veličine, vizualna obilježja oblika, materijal, boju i detalje.

Najjednostavnija pitanja koje se moraju često ponavljati su: „Što vidiš (vidite)?“ i „Što još vidiš?“. Možemo postaviti i druga poticajna pitanja koja će izazvati dječje shvaćanje, ali nakon što djeca iscrpe svoje odgovore na prva pitanja. Npr. „Kako raste drvo, kako Sunce svijetli, kako cvijet cvjeta, zašto drvo ima lišće, zašto ptice lete...?“. Nakon toga slijede konkretnija pitanja o aspektima oblika ili pojave ako ih djeca nisu sama pronašla, pitanja o dijelovima, konstrukciji, materijalu, boji i sl.

Dječje verbalne odgovore trebamo prihvatiti takvima kakvi jesu, bez ispravljanja i time ćemo ujedno izbjeći povređivanje pojedinog djeteta. Njegov znak pažnje može biti dodir, osmijeh, raširene oči, čuđenje. Na taj način upoznaje i doživljava neki oblik ili pojavu i lako će ju originalno izraziti likovnim medijem. Vrijeme koje je potrebno da dijete nešto percipira i doživi obično traje kratko.

Promatranjem dijete otkriva i pamti oblike i pojave kako bi to kasnije prerađeno iskazao likovnim jezikom. Djeca ne crtaju ono što konkretno vide nego ono što izdvajaju, pamte i poimaju o nekom obliku ili pojavi.

AKTIVIRANJE SJEĆANJA

Način je pokretanja interesa razgovor o nečemu što su spontano vidjeli i doživjeli prije kraćeg ili dužeg vremena. Time se učvršćuje i čuva njihovo bogatstvo doživljavanja i znanja. Dobrim pitanjima to se može obnoviti i u vidu slike pojaviti u njihovoj svijesti. Prema sjećanju djeca češće unose značenja i odnose među oblicima, širinu i cjelovitost događanja te čine komplementarnu cjelinu.

MAŠTANJE I ILUSTRACIJE

Javlja se kao stvaranje novih varijanti i slika na osnovi poznatih događaja ili pojava. Općenit je primjer ilustriranje različitih priča i pjesama, zamišljenih događaja, događaja iz prošlosti ili budućnosti. Bogatstvo i originalnost dječje mašte uvjetovani su slobodnim, spontanom i osmišljenim vođenjem u likovnom izražavanju svega što čini okolinu i život djece.

ZAMIŠLJANJE

Zamišljanje je stvaralačka sposobnost djece da različite predodžbe i pojmove iz sfera nevidljive stvarnosti transponiraju u slike i trodimenzionalne oblike. Mogu se poticati ako su djeca navikla da se slobodno i neometano likovno izražavaju.

IGRE S LIKOVNIM MATERIJALIMA

Igra i sredstva – olovka, glina i boja imaju više namjena. Djeci donose osjećaj slobode, potiču ih na upoznavanje i ispitivanje svojstava i mogućnosti pojedinog likovnog sredstva. Najvažnija je namjera izražavanje sadržaja kojima se neko dijete svjesno ili podsvjesno bavi. Posebna su varijanta igre građenja. Od oblikovanih i neoblikovanih materijala i elemenata te crtanjem i slikanjem djeca kroz igru stvaraju različite strukture i prostorne organizacije.

POTVRĐIVANJE

Nenametljivo potvrđivanje vrijednosti svakog dječjeg likovnog rada djetetu znači potvrdu da je na pravom putu, da može i zna, tada može pokrenuti svoje potencijale, ideje i vizije.

3.3. NAČINI OMETANJA DJEČJEG LIKOVNOG STVARALAŠTVA

Prema Dobrili Belamarić, do ometanja likovnog stvaralaštva dolazi zbog nepoznavanja i nerazumijevanja uloge i funkcije te sposobnosti u razvoju djece i onda dijete odustaje od svojih oblika i prelazi na više ili manje uspješno oponašanje danih predložaka. Načini ometanja kreativnosti mogu se podijeliti na sve oblike izravnog miješanja i interveniranja u likovne radove djece i na odgojne postupke i stavove. Sve načine ometanja dječjeg likovnog stvaralaštva lako je ukloniti, a time se oslobađaju njihovi stvaralački impulsi.

Oblici izravnog miješanja i interveniranja u likovne radove djece:

Crtanje djeci

Najdrastičniji je primjer negativnog uplitanja u razvoj dječjih likovnih sposobnosti. Zbog autoriteta odraslih, djeca pokušavaju oponašati nacrtane oblike. Time ugrožavaju i prekidaju prirodne načine opažanja, shvaćanja i stvaranja oblika u djece i navikava ih se na pasivnost.

Ispravljanje dječjih oblika

Jednako je negativno, kao i crtanje predložaka, i izravno „popravljanje“ ili usmene upute. Narušava se vlastito viđenje kod djece, stvara se nepovjerenje u vlastite oblike i u njima se budi osjećaj nemoći i nesigurnosti.

Slikovnice za bojenje

Oblici u slikovnicama obično su pojednostavljenog shematskog prikaza ili za djecu složenog, naturalističkog karaktera. Kad god im zatreba sličan oblik, upotrebljavaju oblik koji se nalazio u slikovnici. Bojenje slikovnica daje djeci lažan dojam da sami nešto pridonose inače njima nedostižnim oblicima.

Izlaganje dječjih radova

Stalna prisutnost izloženih radova čini da im se viđeni primjeri nesvjesno nameću i zastiru.

Širenje shematskih oblika među djecom sve je češća pojava. Djeca preuzimaju shematske oblike jedni od drugih i to dovodi do praznih oblika u likovnim radovima djece.

Vrednovanje i procjenjivanje likovnih radova djece

Svaka ocjena, procjena, vrednovanje, ili uspoređivanje likovnih radova djece utječe na njihov osjećaj slobode, spontanosti, odnosno sposobnost stvaralaštva. Zadovoljstvo djeteta naglo pada nakon svakog negativnog komentara ili ocjene. Isticanje i natjecanje među djecom nameću odrasli.

Komentiranje i prigovaranje

Svaki komentar ili prigovor, pokazano ili prikriveno nezadovoljstvo ili podcjenjivanje dovodi do toga da je dijete nesigurno ili pruža otpor, a sve to remeti njegovu sposobnost i interes za rad.

Prenaglašavanje vrijednosti

Pretjerana pohvala djece dovodi do zamjene ciljeva, odnosno često rezultira nezdravim odnosima.

Urednost i preciznost

Inzistiranje na „urednosti“ i „čistoći“ dječjeg likovnog rada postiže suprotan efekt. Slučajne mrlje ne umanjuju likovni rad nego su cilj unutrašnji procesi i svojstva koje je taj rad u djetetu potaknuo.

4. ARTIKULACIJA VOĐENIH LIKOVNIH AKTIVNOSTI U VRTIĆU

Svako dijete ima vlastite interese i zanimanja, a na odgojitelju je da za svako dijete pronade ono što ga zanima.

Postoje planirane slobodne i vođene aktivnosti koje su tematski obrađene. Kod planiranih i vođenih likovnih aktivnosti bitno je usmjeriti djetetovu pažnju i interes, dok kod slobodnih aktivnosti odgojitelj treba osigurati dostupnost likovnih materijala te ohrabriti i poticati dijete koje samoinicijativno izrazi želju za likovnim izražavanjem.

Vođene likovne aktivnosti sastoje se od nekoliko etapa: pripreme za aktivnost, motivacije, najave zadatka, realizacije i završnog dijela. (Grgurić i Jakubin 1996).

4.1. PRIPREMA ZA MOTIVACIJU I STVARALAČKU AKTIVNOST

U etapi pripreme odgojitelj treba odrediti ciljeve i zadatke koji su direktno povezani s temom aktivnosti; što želi da djeca nauče, savladaju, razvijaju, dožive, istraže, isprobaju itd. Potrebno je odrediti likovne pojmove koji će se koristiti u razgovoru s djecom za vrijeme konkretne aktivnosti, a ti pojmovi trebaju biti primjereni djeci određene dobi. Treba odrediti metode rada kojima se odgojitelj služi prilikom motivacije. Najčešće se koristi više metoda rada istovremeno. Treba odrediti specifičnu likovnu metodu rada (u realizaciji) i način rada (poticanja), kao i oblik rada u kojem se može kombinirati više oblika od individualnog, od rada u paru do grupnog. Nakon toga treba kratko opisati pripremu za motivaciju.

Pripremanje za vođene likovne aktivnosti sastoje se od sljedećih segmenata: odabira teme i motiva unutar teme; odabira i pripreme potrebnog likovnog materijala i pribora; osmišljavanja motivacije za likovnu aktivnost; pripremanja i izrade materijala koji će se koristiti u motivaciji.

4.1.1. Odabir teme i motiva

Bitno je odabrati konkretan motiv koji će djeca koristiti u likovnim aktivnostima. Treba odabirati motive koji će probuditi interes za likovno izražavanje, kojeg svakodnevno susreću,

a možda i koriste. Oni moraju biti u skladu s interesom, maštom, emocijama i željom za likovnim izražavanjem i stvaranjem.

Motivi se generalno mogu podijeliti na: vizualne, nevizualne i na likovne i kompozicijske elemente kao što su motiv i poticaj. Svaki od triju izvora zahtijeva zaseban metodički pristup. Vizualno kao poticaj može biti sve što okružuje dijete, od mrtve prirode, stvarnih i izmišljenih pojava do događaja. Nevizualni motivi su oni koji se ne vide očima već drugim osjetilima: zvukovi, mirisi, dodiri, okusi, emocije, laž – istina, smijeh itd. Likovni i kompozicijski elementi kao motiv i poticaj sastoje se od likovnih elemenata ili načela (točka, crta, boja, ploha...) i kompozicijskih načela (kontrast, ritam, ravnoteža,...).

Prema Grgurić i Jakubin (1995) postoji i izbor motiva koji se dijele na:

1. motive iz djetetove okoline (prirodni i načinjeni oblici, prostor, pojave u prirodi, ljudi i životinje)
2. motive iz sadržaja ostalih nastavnih predmeta (motivi iz književnih djela)
3. motive iz hrvatske povijesti i hrvatske kulturne i narodne baštine (povijesni događaji i povijesni spomenici hrvatske kulture)
4. motive iz narodnih običaja i događaja (blagdanski motivi i motivi iz društvenih i vjerskih događaja)
5. likovne i kompozicijske elemente (crta, boja, ploha, površina, volumen i prostor)
6. motive i poticaje i iz sfere nevizualnog (emocije, osjeti, glazba i drugi auditivni poticaji i ostali nevizualni poticaji).

Detaljna podjela opisana je u metodičkom priručniku *Vizualno – likovni odgoj i obrazovanje* (Grgurić i Jakubin 1995: 194–202).

4.1.2. Likovni materijal i pribor

Prije aktivnosti potrebno je odabrati kojom će tehnikom djeca raditi (npr. akvarel, tuš, glina itd.). Likovni problemi sadržani su u likovnim elementima i elementima kompozicije, a prožimaju i vizualno i nevizualno i likovno-kompozicijske elemente. O tome ovisi hoće li

djeca crtati, slikati, modelirati, raditi grafiku ili sl. A nakon toga potrebno je navesti koje će sve materijale djeca koristiti prilikom likovne aktivnosti, od papira do pribora za rad.

Za ostvarivanje crteža određenom crtačkom tehnikom treba poznavati vrste i papire, njihove mogućnosti i likovno-tehničke karakteristike. Npr. kao podloga za crtanje služe različite vrste papira. O vrsti papira, odnosno njegovoj strukturi i teksturi nastaloj zbog različite obrade materijala ovisi karakter crteža ili slike. Papiri se razlikuju i po formatu, no u glavni red spada A-format (Jakubin 1999).

„Vrsta materijala ne dovodi do razlika u likovnom izražavanju crtanjem, slikanjem ili prostorno-plastičnim oblikovanjem glinom ili plastelinom. Svejedno je upotrebljava li dijete olovku, boju ili glinu, uvijek nastaje ista osnovna forma unutar pojedine faze likovnog razvitka“ (Grgurić i Jakubin 1995: 29).

4.1.3. Materijali koji će se koristiti u motivaciji

Odgojitelj treba pronaći i odabrati što će sve koristiti u motivaciji (slike, priče, skladbe, predmete, video, materijale iz prirode, biljke, itd.) i/ili samostalno izraditi ono što je potrebno za motivaciju (npr. plakat, lutke, kostim, didaktičke materijale, itd.).

4.2. MOTIVACIJA ZA LIKOVNU AKTIVNOST

„Motiv pokreće pojedinca na neku djelatnost. Motiv je pokretačka snaga određene aktivnosti. Dok je instinkt ili nagon biološki uvjetovan, motiv je primarno psihička pojava i omogućuje stalni psihički razvoj djeteta“ (Herceg i sur. 2010: 73).

Odgojitelj treba odrediti planirani tijek motivacije, kronološkim redom kojim planira provoditi motivaciju (Gdje? Što? Kako? Čime? Poticaji?). Potrebno je odrediti konkretna pitanja koja će postaviti djeci, s tim da se vodi računa o dječjoj dobi. Motivaciju provodi odgojitelj. Dovoljan je kratak razgovor ako su djeca upravo angažirana u aktualnom iskustvu, a u nekim slučajevima motivacija može trajati duže nego crtanje ili slikanje. Nije dovoljno najaviti temu jer se dijete treba aktivno uključiti i upoznati se s motivima, prisjetiti se detalja i

zbog toga je potrebna vođena motivacija. Što je motivacija bolje odrađena, kvalitetnije će se provesti likovna aktivnost. Za kvalitetno odgojno-obrazovno djelovanje bitan je uvid u trenutačno znanje i razvoj djece.

Potreba za motivacijom doživljava se kao određen osjećaj i u većoj ju mjeri čine emocionalni procesi od kognitivnih procesa. Stvaralački poticaji nastaju razgovorima između odgojitelja i djece, stoga motivacija prije svega ovisi o uvjerenju odgojitelja. Razgovor može biti veseo i vedar ili ozbiljan i ilustrativan, ovisno o ideji rada. Svojom pojavom u javnom i kulturnom životu okoline odgojitelj je uzor djeci. Odgojitelji u dječji vrtić dovode goste: likovne umjetnike, predavače i sl., uključuju djecu u različite programe i aktivnosti, organiziraju posjete ateljeima, muzejima, izložbama, galerijama, kulturnim manifestacijama, institucijama, itd. (Herceg, Rončević i Karlavaris 2010).

Odgojitelj treba pristupiti radu s djecom bez kritike dječjih radova jer se time sputava dječja kreativnost, radoznalost i samopouzdanje. Važno je omogućiti svakome djetetu da slobodno izrazi vlastito mišljenje, što pridonosi njihovom boljem samopouzdanju koje se odražava u likovnim radovima. Inspiracija se kod djece javlja iznenada i povezana je s oduševljenjem, a na nju se utječe indirektno osiguravanjem prostora, vremena i dostupnosti materijala. U vrtiću i likovnoj aktivnosti to može biti sastavni dio uvođenja u aktivnost. Djeci treba dati priliku da u aktivnostima dolaze do novih i zanimljivih spoznaja i informacija o likovnim tehnikama i materijalima te treba zajedno s njima istraživati (Balić-Šimrak i sur. 2011).

Nastavne metode u motivaciji kojima se služe odgojitelji kad motiviraju djecu za likovnu aktivnost su: analitičko promatranje (usmjereno opažanje), metoda razgovora, metoda demonstracije, metoda rada s tekstom, metoda igre, metoda usmenog izlaganja: a) pripovijedanje, b) opisivanje s naglaskom na likovnosti. Nastavne metode se u nastavnom procesu međusobno povezuju i istodobno se primjenjuje više njih. Izmjenjivanjem metoda razvija se vizualno-likovni senzibilitet.

U ovom istraživanju primjenjivala se metoda usmjerenog opažanja, metoda razgovora, metoda demonstracije i metoda rada s tekstom.

Postavljanjem pitanja, zamišljanjem, uspoređivanjem, razumijevanjem, prepoznavanjem, prisjećanjem, opisivanjem, objašnjavanjem, otkrivanjem, određivanjem i istraživanjem

odgojitelj dobiva ulogu poticatelja djece na aktivno sudjelovanje u promatranju likovnog djela (Petrač 2015).

4.3. NAJAVA ZADATKA

Najava zadatka slijedi nakon motivacije, a zadatak proizlazi iz nje. Najava se govori riječima prilagođenima određenom dječjem uzrastu i time se objašnjava što će biti njihov likovni zadatak. Potrebno je provjeriti jesu li djeca shvatila zadatak.

4.4. REALIZACIJA

Realizacija je glavni dio likovne aktivnosti. Tijekom realizacije djeca rade prema vlastitom vizualno-likovnom doživljaju i likovno-tehničkim mogućnostima. Odgojitelj tijekom aktivnosti obilazi djecu, prilazi svakome od njih, potiče ga, podsjeća na motiv i likovna obilježja, daje daljnje poticaje i upute u obliku alternativnih pitanja.

4.5. ZAVRŠETAK AKTIVNOSTI

Ako netko dijete završi rad ranije, dopušta se da slobodno odabere neku aktivnost dok ostali ne završe svoje radove. Dijete će samo odlučiti o prekidu rada i ne treba inzistirati na završenosti rada. Treba predvidjeti i angažiranje djece u pospremanju i čišćenju likovnog pribora, materijala i radnih površina.

Na kraju likovnog izražavanja i stvaranja treba izložiti sve ili barem veći dio radova kako bi se ti radovi analizirali zajedno s djecom. Ako se djecu na početku uvede u problemsku situaciju, tada oni na gotovim likovnim djelima otkrivaju i usvajaju novootkrivene likovne vrijednosti, u obliku razgovora s odgojiteljem ili međusobno. Treba govoriti o onome što je likovno vrijedno i originalno (Grgurić i Jakubin 1996).

5. MOTIVI U DJEČJIM LIKOVNIM RADOVIMA

Djeca prvo crtaju ono što im je blisko. Motivi koji se najranije i spontano pojavljuju u dječjim crtežima i koje sva djeca izražavaju su čovjek i ljudi, ali to su uvijek konkretni ljudi iz njihova života, biljke među kojima najviše crtaju cvijeće, životinje, okolinu. Prema Dobrili Belamarić, jedan od najčešćih oblika koji djeca crtaju je drvo koje je živi oblik i zato ga djeca najmlađe dobi poimaju na isti način kao i ostale žive oblike i to izražavaju linijama. Prema knjizi *Dijete i oblik* u daljnjem tekstu bit će detaljnije opisano kako djeca kroz različitu dob doživljavaju motiv drveta jer je to i motiv koji je realiziran s djecom u svrhu završnog rada. U likovnoj aktivnosti koja je provedena u svrhu završnog rada bio je zadan motiv drveta jer je djeci blizak od rođenja, a pritom je bilo potrebno poznavati mogućnosti djece i njihov psihofizički razvoj kao i njihove interese.

Fotografije prikazane u ovom dijelu uzete su iz knjige *Dijete i oblik* autorice Dobrile Belamarić.

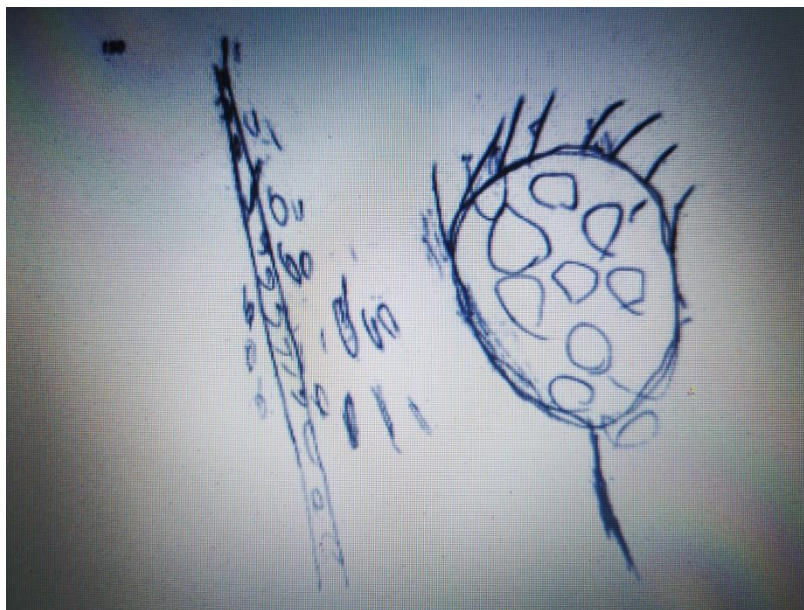
5.1. DJECA U DOBI OD 2 DO 4 GODINE

Djecu ove dobi najviše zaokuplja sposobnost rasta drveta i njegova visina. Slika 1. prikazuje kako iz skupa linija izrasta jasna vertikalna crta i na kraju prelazi u ritmičku i valovitu liniju. Ta jednostavnost viđenja svojstvena je očima djeteta. Ostale linije koje nisu tako jasne govore o pružanju u prostor, o krupnijem i sitnijem i o kretanju.

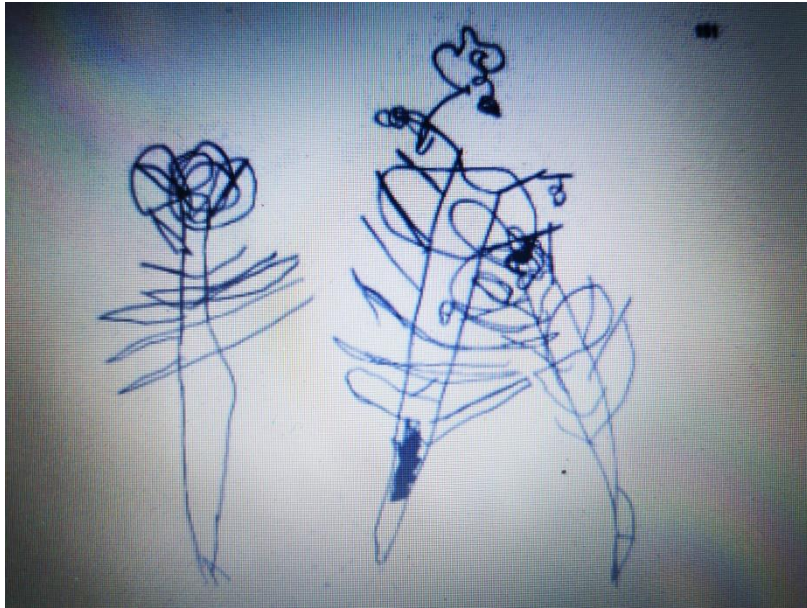
Slika 1.

Kad dijete otkrije krug, primijenit će taj simbol i na drveće. Slika 2. prikazuje vertikalnu liniju – deblo na koji je nasaden krug koji označava krošnju. U krošnji su manji krugovi simboli za lišće. Rast odnosno vrstu kretanja dijete izražava kružnim linijama.

Slika 2.

Najjednostavnije je viđenje djeteta naglašeno deblo na kojem grane rastu u stranu i poprijeko što prikazuje slika 3.

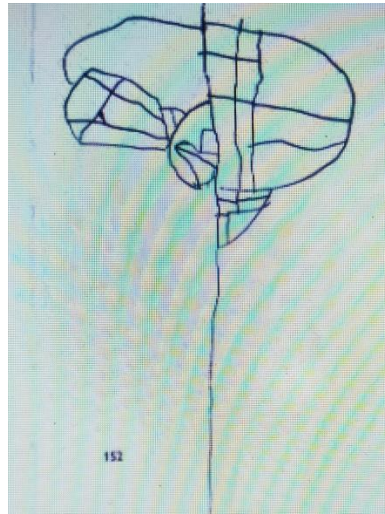
Slika 3.

5.2. DJECA U DOBI OD 4 DO 5 GODINA

U dobi od 4 do 5 godina često se čuje riječ izvornost što je zapravo prvo, primarno viđenje u kojem se svijest djeteta opredjeljuje za određeni način percepcije, logike i shvaćanja nekog oblika ili pojave. Slika 4. prikazuje vertikalnu liniju koja označava simbol rasta i visine drveta (Belamarić 1986: 105).

Neprekidan rast drveta dijete izražava nizom poprečnih linija po cijeloj visini debla. Intenzivno kruženje linija u središtu krošnje izražava djetetov doživljaj snage drveta. Zadebljane poprečne linije na njima simboliziraju lišće. Snaga i visina debla privlače djetetovu pažnju pa djeca crtaju snažan uspravan oblik koji izrasta iz tla. Kružne linije govore o rastu, ali ih dijete naknadno prekriva zatamnjenim crtama. Slika 5. (Belamarić, 1986: 105). Stojeći ispod drveta dijete se čudi njegovoj visini i pružanju prema nebu. Grane se pružaju prema nebu, a lišće je u krošnji. Slika 6. (Belamarić 1986: 105).

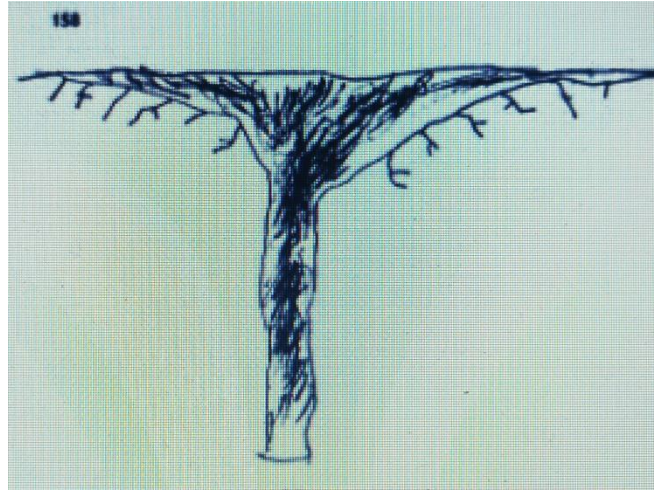
Primjeri u knjizi *Dijete i oblik* kombinacija su dječjeg percipiranja, otkrivanja, čuđenja i osjećanja.

Slika 4.

Slika 5.

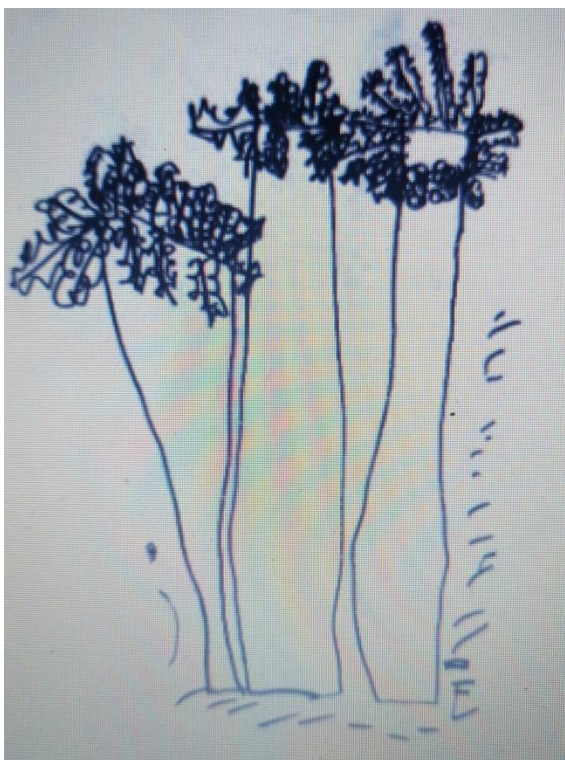

Slika 6.

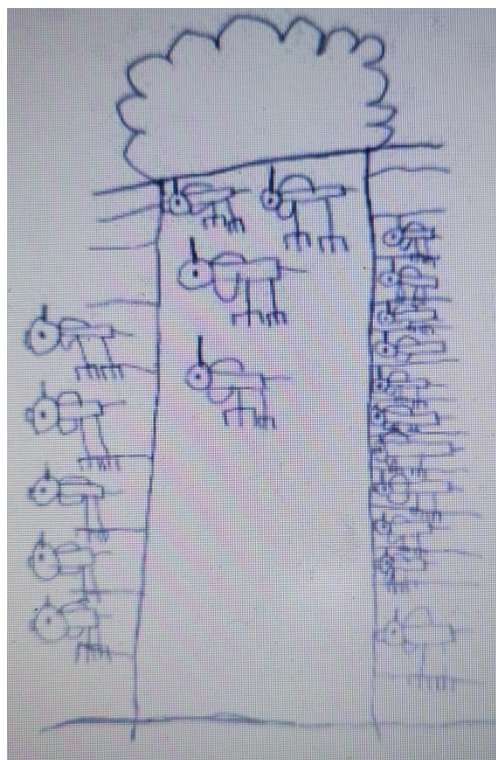
5.3. DJECA U DOBI OD 5 DO 6 GODINA I STARIJA

Djeca u ovoj dobi gotovo uvijek crtaju deblu kao samostalan dio drveta. Izdužen i jak oblik redovito završava kao poprijeko prerezan trupac. Iz takvog „vrha“ na različite strane rastu kratke grane što prikazuje slika 7. Na vrhu svakog oblika dijete crta širenje grana na različite načine. U ovoj dobi dijete svaku pojedinačnu granu poima na isti način kao što najmlađe dijete poima cijelo drvo.

Neka djeca na vrhu debla crtaju cjelovit obris krošnje kao valovitu crtu koja stvara približno okrugli oblik. Ne zaboravljaju ni grane na koje bi mogle slijetati ptice pa ih crtaju cijelom visinom debla, što prikazuje slika 8.

Slika 7.

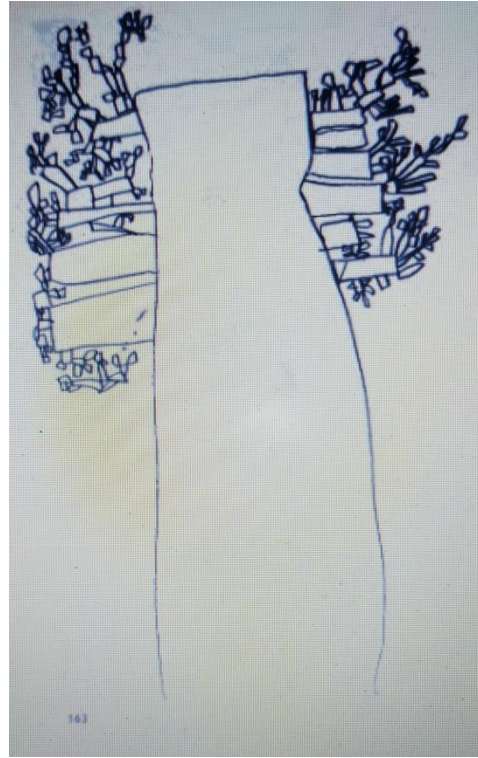

Slika 8.

Slika 9. prikazuje da je dijete svu svoju pažnju usmjerilo na to da razvije cijelu krošnju da bi prikazalo da iz grana rastu grane kako je uočilo na drveću. Prirodnim osjećajem za kontinuirane tokove dijete ne prekida grane, one se granaju sve dalje, a da se nikad ne ponovi isti uzorak. Ista ideja, samo kod drugog djeteta, dovela je do drugačijeg rezultata, što se vidi na slici 10. koja prikazuje da je dijete nacrtalo grane koje imaju debljinu. Svaku skupinu oblika ono komponira na nov način. Poticaj i osnovna misao izviru iz vanjskog svijeta, no sam likovni rad odražava sposobnost djeteta da pomoću samo jednog elementa gradi i stvara niz varijanti koje su uvijek nove. Ne postoji vrijedan likovni rad djeteta bez nekog stvarnog i na nov način viđenog i iskazanog podatka o samom čovjeku ili svijetu oko njega.

Slika 9.

Slika 10.

6. PRAKTIČNI DIO ISTRAŽIVANJA

Praktični dio istraživanja proveden je u Dječjem vrtiću Vrbovec. Istraživanje je provedeno u dvama dijelovima: prema dobi djece i prema promatranju. U istraživanju su sudjelovale dvije dobne skupine: djeca u dobi od tri do četiri godine (mlađa skupina) i djeca u dobi od pet do šest godina te starija skupina. Prvo je provedena aktivnost crtanja stabla bez promatranja s mlađom i starijom dobnom skupinom u prostoru vrtića, a nakon toga provedene su aktivnosti crtanja prema promatranju u parku s obje dobne skupine. Djeci je bio zadan motiv crtanja stabla olovkom na papiru.

6.1. CILJEVI

Cilj aktivnosti bio je istražiti učinkovitost likovnih aktivnosti prema promatranju u predškolskoj dobi. Likovnom aktivnošću potiče se vizualna i taktilna percepcija, potiče se na razvoj opažanja i uočavanja prirodnih pojava oko sebe. Cilj je da djeca dožive prirodu oko sebe i da obrate pozornost na to što ih okružuje. Isto tako, želi se vidjeti kako djeca s obzirom na dob reagiraju različito.

6.2. ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Istraživačka pitanja koja su postavljena prije provedbe istraživanja su: Hoće li dječji radovi ići u prilog istraživanju Dobrile Belamarić o likovnom izrazu najmlađe djece, kako će djeca reagirati na motiv drveta, kako će ga doživjeti, kako će se u njihovom likovnom radu reflektirati emocije i kako će reagirati s obzirom na dob?

6.3. METODE ISTRAŽIVANJA

Aktivnost je bila održana u dvije skupine (mlađoj i starijoj) s identičnom motivacijom bez promatranja u prostoru vrtića Dječji vrtić Vrbovec i s promatranjem u vrbovečkom parku. U istraživanju je sudjelovalo 44 djece: 19 djece u dobi od 3 do 4 godine i 25 djece u dobi od 5

do 6 godina i starija. Istraživanje se bazira na dječjim crtežima koji se nalaze u prilogu. U istraživanju je poštovano načelo zaštite dobrobiti djeteta i njegova prava na tjelesni, duševni i emocionalni integritet, odnosno integritet cjelovite osobe, načelo ljudskih prava, vrijednosti i dostojanstva osobe, načelo poštovanja privatnosti i anonimnosti sudionika, pravo djeteta na izražavanje vlastita mišljenja, načelo objektivnosti, točnosti i poštenja u radu.

7. LIKOVNE AKTIVNOSTI U VRTIĆU

Provedene su četiri aktivnosti. Prva aktivnost bila je crtanje stabla – fotografija kao poticaj u mlađoj skupini od tri do četiri godine. Istog dana provedena je ista aktivnost, ali u starijoj skupini, pet do šest godina i stariji. Nakon nekoliko dana provedena je aktivnost crtanje stabla – promatranje i doživljavanje stabla u parku s mlađom skupinom, a nakon toga provedena je ista aktivnost sa starijom skupinom. Razlikuju se u tome što su prve dvije aktivnosti provedene u prostoru vrtića gdje su poticaj bile fotografije na temu stabla, dok su druge dvije provedene u parku gdje je poticaj bio promatranje i doživljavanje stabla u parku. U svim aktivnostima provedena je tehnika crtanja olovkom.

7.1. CRTANJE STABLA – FOTOGRAFIJA KAO POTICAJ

Metode rada koje su korištene za motiviranje djece su metoda razgovora i metoda rada s tekstom. Prvo su djeca motivirana razgovorom o stablu i pokazivanjem fotografija koje prikazuju različita stabla, a nakon toga je likovni zadatak bio crtanje stabala olovkom.

Djeci su postavljena pitanja po dolasku u vrtić o tome gdje su sve vidjeli stabla, jesu li sva stabla istog izgleda i visine te znaju li od čega se sastoji svako stablo. Nakon odgovora zaključili su da se sva stabla sastoje od korijena, debla koje je obavijeno korom i krošnje koju čine grane i lišće (iglice). Neka od dodatnih pitanja bila su o tome kakva su stabla za vrijeme sunčanog dana, a kakva su kada puše jak vjetar (razlika je u krošnji i opreci statično-dinamično). Korijeni pružaju stabilnost stabala, upijaju vodu i hranjive tvari iz tla. U suhom tlu stablo neće rasti ili će rasti jako sporo. Deblo je najvažniji dio stabla koji je izvana obavijen korom koja ga štiti od štetnih utjecaja. Krošnju čine grane i lišće (iglice). Lišće krošnja čini najteži dio stabla. Što čini hlad kad je sunčano vani? Hlad je veći što je i veća krošnja drveta. Nakon toga zaključili su da postoji jako puno različitih stabala: visokih,

niskih, onih koji imaju samo grane, onih koji imaju i lišće, onih koji imaju debelo ili mršavo, hrapavo ili glatko. Neka stabla imaju plodove poput jabuka, kruška, lješnjaka, šljiva. Nekim se stablima korijen vidi i izvan zemlje dok nekima tek kada se drvo iščupa iz zemlje. Vidjeli su nekoliko fotografija. Nakon toga najavljen je zadatak ovim riječima: „Prisjetite se kakva ste sve stabla vidjeli i o kojim ste sve stablima razgovarali. Sada zamislite neko stablo i pođite do stolova. Vaš je zadatak nacrtati stablo. Crtajte olovkama.“

Slika 11. *Kora*

Slika 12. *Jedna od vrsta drveća*

Slika 13. *Prikaz korijena stabla*

Slika 14. *Plodovi na krošnji*

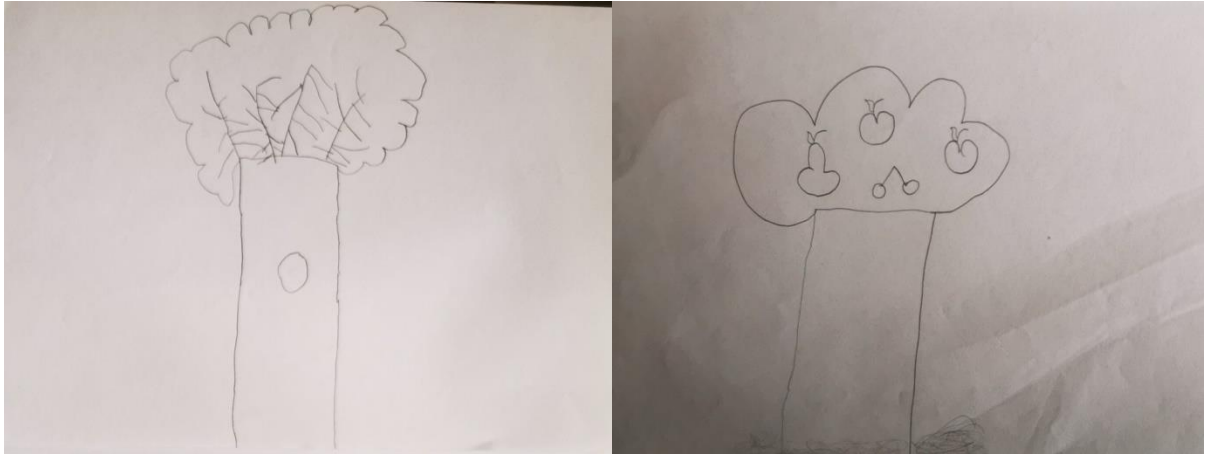
7.1.1. Osvrt na dječje likovne radove

Sva djeca pokazala su interes i samostalnost za vrijeme likovne aktivnosti. Bila su inspirirana razgovorom i fotografijama različitih stabala. Neka djeca bila su više motivirana što dokazuje količina detalja na crtežu, no to ovisi i o dobi djeteta. Crtežom su pokušavali prikazati drvo onako kako ga oni vide, prema zamišljaju. Neka djeca su rast i razvoj drveta kao živog bića dočarala raznim mrljama i strukturama postignutim debelim potezima olovke, dok su ga druga djeca prikazala jasnim, preciznim linijama i proporcijama. Po završetku likovne aktivnosti djeca su upitana kakvi su im doživljaji nakon provedene aktivnosti. Kod neke djece nije pobuđena mašta što se može uočiti i u njihovim radovima.

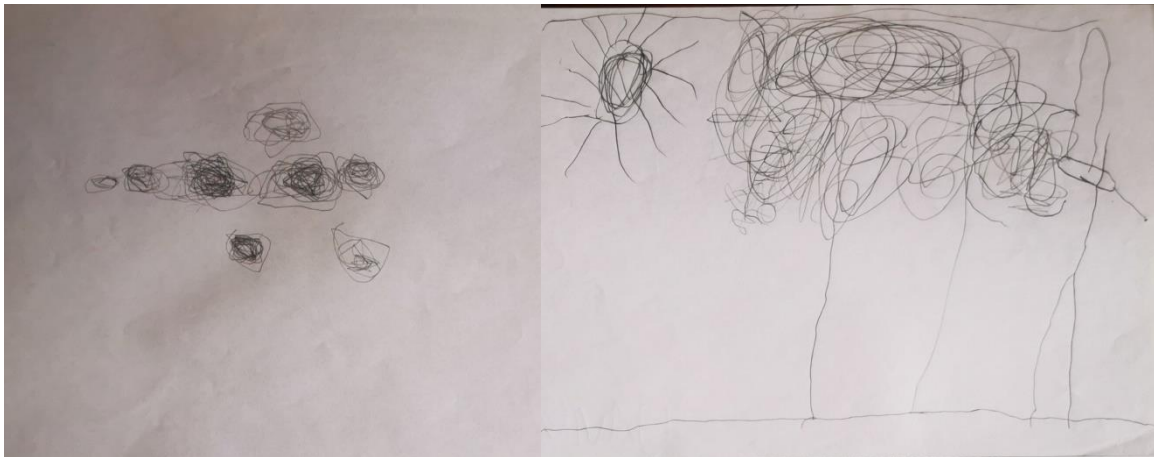
Većina djece u starijoj dobi imala je prikaz debla kao na slici 15. i slici 16. koje završava kao poprijeko „prerezan“ trupac. Iznad toga valovitim linijama prikazan je krug koji označava krošnjju, a unutar krošnje su plodovi, grančice ili lišće, dok je kod većine mlađe djece vidljiva jasna vertikalna crta koja na kraju prelazi u ritmičku i valovitu liniju kao na slici 17. i slici 18.

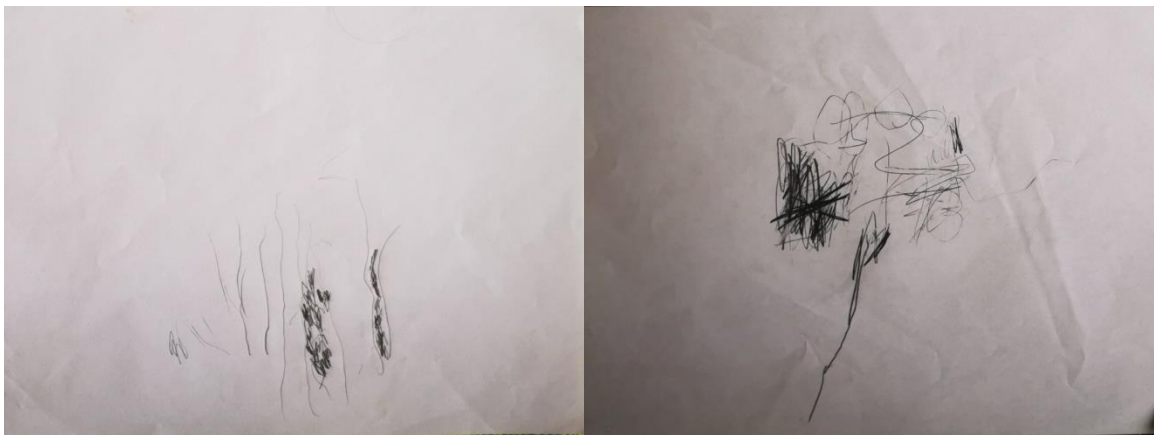
Slika 15. Crteži djece (dob od 5 do 6 godina i starija)

Slika 16. Crteži djece (dob od 5 do 6 godina i starija)

Slika 17. Crteži djece (dob od 3 do 4 godine)

Slika 18. Crteži djece (dob od 3 do 4 godine)

7.1.2. *Komentar na likovnu aktivnost*

Aktivnost crtanje stabla – fotografija kao poticaj provedena je u prostoru vrtića s mladmom i starijom dobnom skupinom. Razgovor o stablima kao i pokazivanje fotografija o različitostima stabala prošao je dobro jer su djeca bila dobro motivirana. Bolju koncentraciju imala su starija djeca i zato je razgovor trajao dulje nego s mladmom djecom.

7.2. CRTANJE STABLA – PROMATRANJE I DOŽIVLJAVANJE STABLA U PARKU

U ovoj likovnoj aktivnosti korištena je metoda analitičkog promatranja (usmjerenog opažanja) i metoda razgovora. Prvo je djeci najavljen zadatak ovim riječima: „Djeco, prisjetite se kako smo pričali o različitim stablima i kako smo ih crtali na papiru. Današnji je zadatak malo drugačiji. Danas ćemo posjetiti vrbovečki park u kojem se nalazi puno različitih vrsta stabala. Sjest ćete na klupe i bit će vam podijeljeni papiri na koje ćete crtati drvo. Promatrajte drvo kako izgleda, kakvo je na dodir i kakve je veličine. Nacrtajte drvo baš onako kako ga vidite.“ Kada su došli u park, uspoređivali su drveće, pokušali su dodirivati koru drveća rukom, promatrali su grane, lišće pa čak i korijen stabla.

Slika 19. *Likovna aktivnost*

Slika 20. *Promatranje stabala*

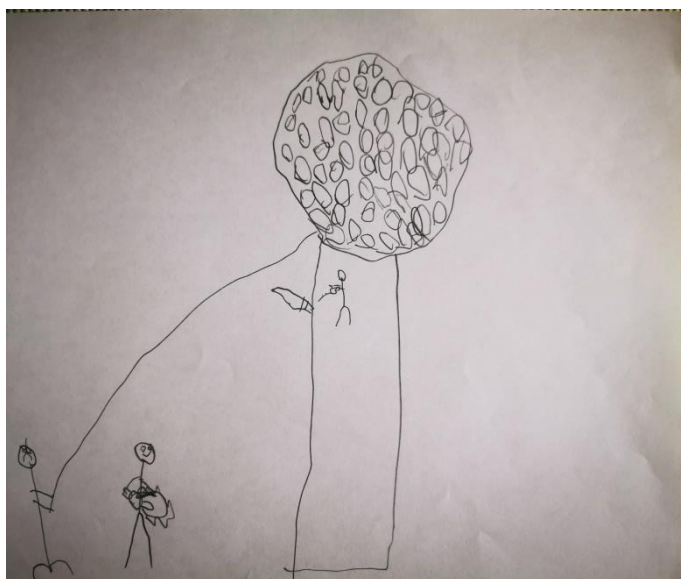

Slika 21. *Dodirivanje kore*

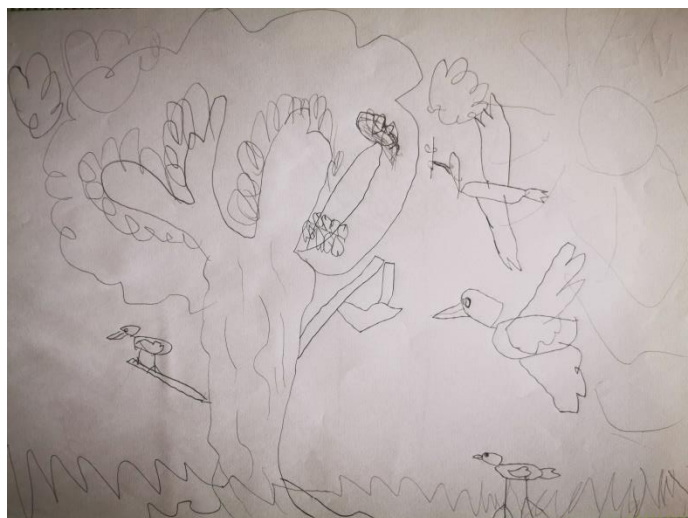
7.2.1. Osvrt na dječje likovne radove

Sva djeca pokazala su interes i samostalnost za vrijeme likovne aktivnosti. Većina djece bila je visoko motivirana za aktivnost, što je vidljivo i u njihovim crtežima. U starijoj dobnoj skupini nekolicina je tražila novi papir jer nisu bili zadovoljni s prikazom stabla koje su promatrali pa su ga nacrtali ponovno. Neka djeca bila su više motivirana što dokazuje količina detalja na crtežu, no to ovisi i o dobi djeteta. Crtežom su prikazali drvo onako kako su ga vidjeli, prema promatranju u parku. Po završetku likovne aktivnosti djeca su upitana o doživljajima nakon provedene aktivnosti, no bili su vidljivi i vanjski znakovi koji su ukazivali na dječju sreću, visoku motiviranost, znatiželju, dobru koncentraciju za vrijeme razgovora i crtanja kao i prepričavanje doživljaja tijekom povratka u vrtić.

Iako im je bilo zadano da crtaju drvo prema promatranju, neka djeca su u svoje radove unijela i osobni doživljaj. Tako je primjerice jedno dijete crtajući drvo nacrtalo i ljude koji se na crtežu bave procesom rušenja drveta. Dijete se prisjetilo kako je išlo sa svojim djedom u šumu i to je dočaralo u svome radu što je i prikazano na slici 22. Drugo je dijete nacrtalo drvo, sunce, ptice i travu. Zanimljivo je da je park poznat po vranama koje su često viđene u letu s grančicama u kljunu, što je dijete prikazalo na slici 23.

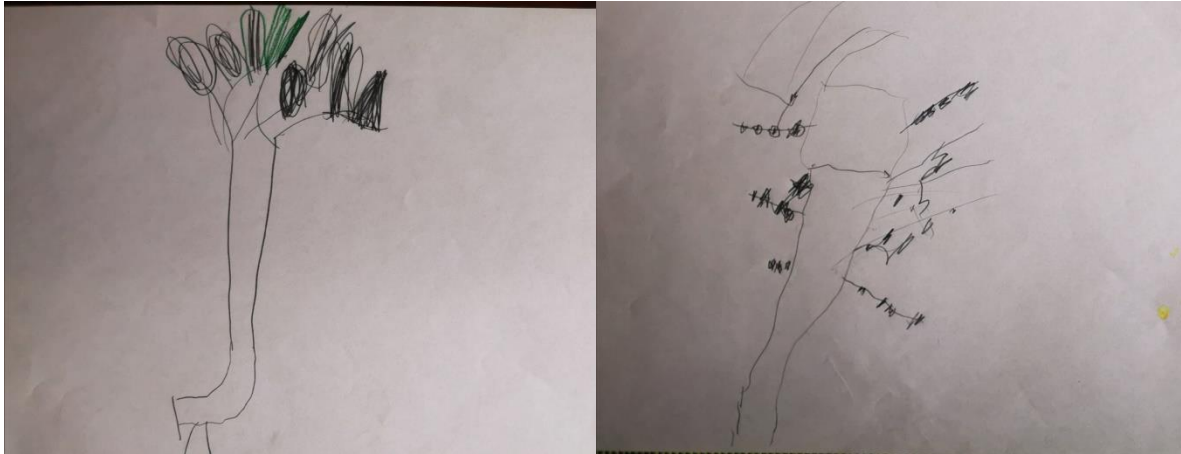

Slika 22. *David (dob 3 do 4 godine)*

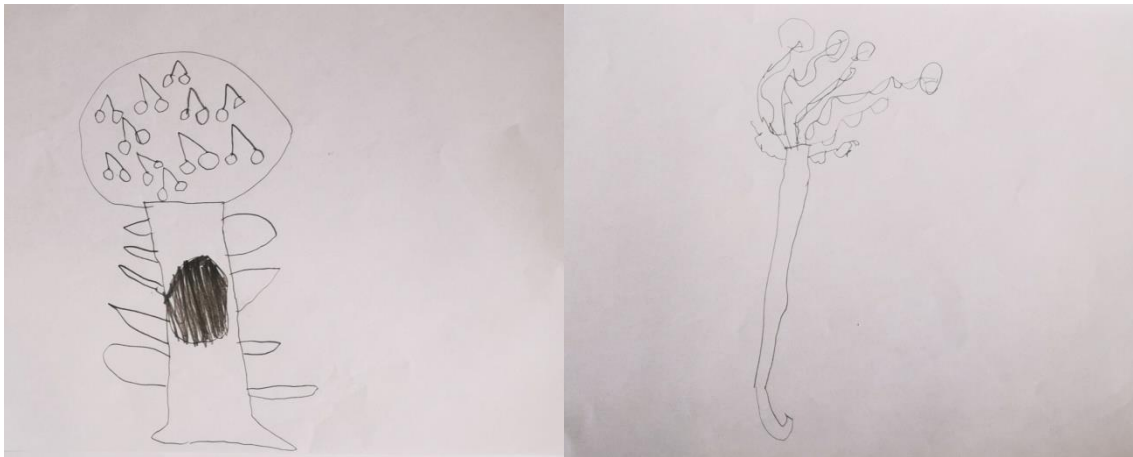

Slika 23. *Neo (dob od 5 do 6 i stariji)*

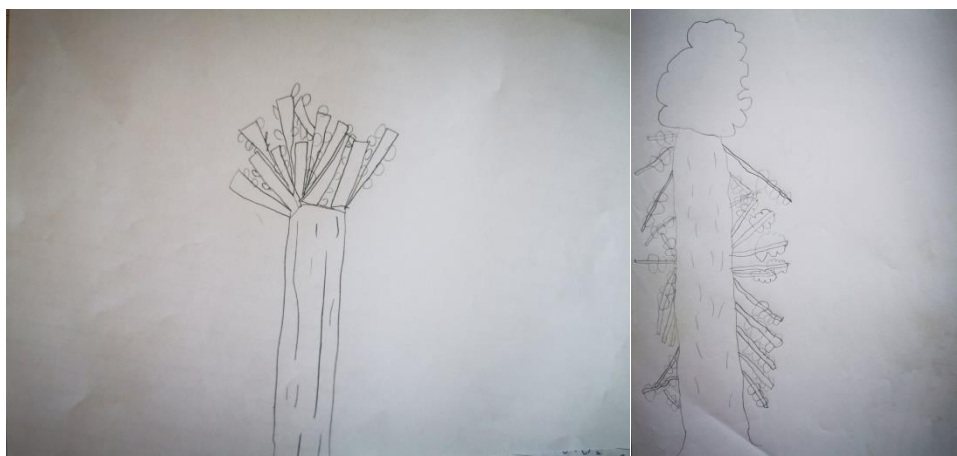
Kod djece mlađe dobne skupine uočena je promjena crtanja prema promatranju, što je vidljivo na slici 24. i slici 25. Mlađa djeca više su se usmjerila na prikazivanje oblika stabla kao i krošnje, tj. grana koje na sebi imaju lišće, nego u aktivnosti crtanja stabla bez promatranja, dok su se starija djeca usmjerila na prikaz količine detalja na deblu, krošnji i veću količinu grana, što se vidi na slici 26. i slici 27.

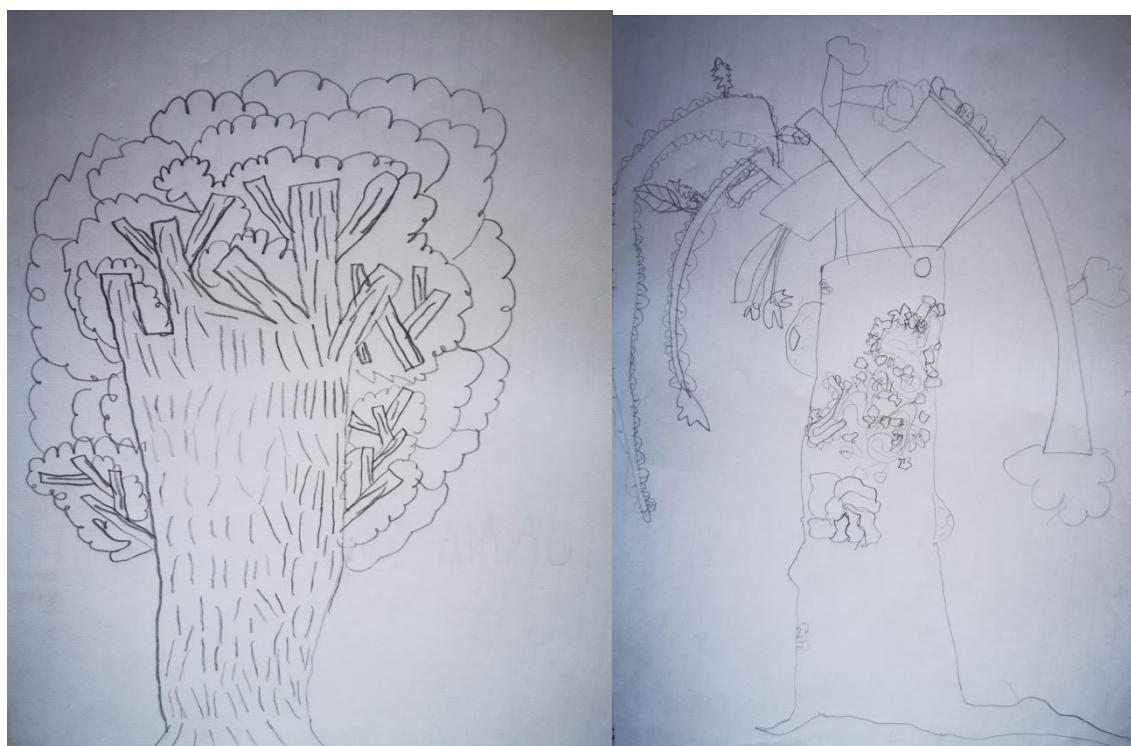
Slika 24. Crteži djece (mlađa dobna skupina)

Slika 25. Crteži djece (mlađa dobna skupina)

Slika 26. Crteži djece (starija dobna skupina)

Slika 27. Crteži djece (starija dobna skupina)

7.2.2. *Komentar na likovnu aktivnost*

Aktivnost crtanje stabla – promatranje i doživljavanje stabla provedena je u parku i trajala je puno dulje od prve aktivnosti. Sastojala se od objašnjenja djeci kamo će se ići i što će se raditi, spremanja za odlazak u park, šetnje do parka, pažnje, uvodnog razgovora, najave zadatka, crtanja, spremanja za polazak i povratka u vrtić. S obzirom na dob, provedena aktivnost u parku dulje je trajala s djecom starije dobi jer su imali veću koncentraciju i bili su više zainteresirani za promatranje i razgovor kao i za samu aktivnost crtanja, što dokazuje i količina detalja na crtežima.

7.3. USPOREDBA LIKOVNIH AKTIVNOSTI

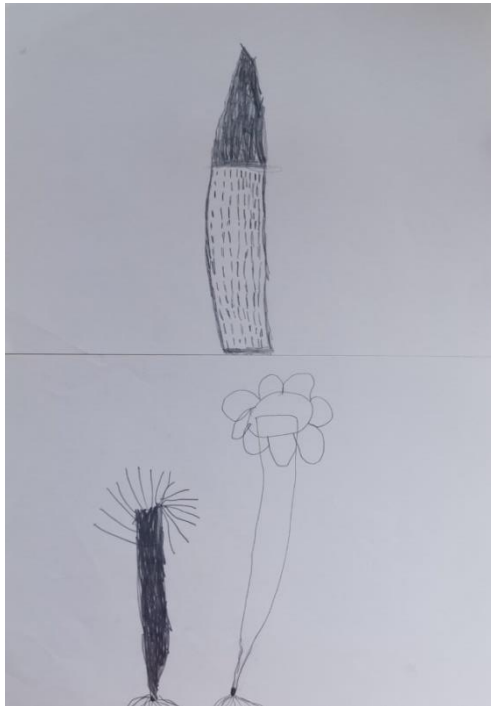
Aktivnosti se razlikuju u načinu rada i dobi djece. Prva aktivnost crtanja stabla zamišljanjem provedena je s mlađom dobnom skupinom, a nakon toga i sa starijom dobnom skupinom u prostoru vrtića. Druga aktivnost provedena je s istom djecom, ali je zadatak bio crtanje stabla prema promatranju u parku.

Postoje velike razlike u crtežima djece bez promatranja i prema promatranju, kao i u cijeloj likovnoj aktivnosti. Zbog mogućnosti promatranja stabla tijekom aktivnosti, ta je aktivnost trajala puno dulje nego prva po zamišljanju. Isto tako, kada se uspoređuje po dobi, mlađa dobnna skupina završila je aktivnost crtanja puno ranije od starije skupine. Mlađa djeca imaju puno manju koncentraciju u odnosu na stariju djecu i zbog toga je uvodni razgovor kvalitetnije prošao s djecom starije dobi. Bili su više zainteresirani za zadatak, razgovor o stablu, šetnju i razgledavanje stabala koje će promatrati, pospremanje pribora i prikupljanje radova itd.

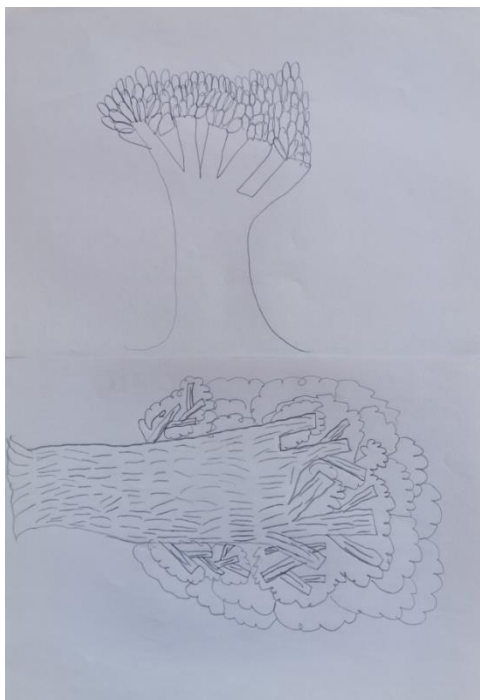
Promatrajući, djeca su se usredotočila na izgled stabla, strukturu, proporcije, karakteristike i detalje što se može vidjeti iz priloženih radova.

Puno je djece starije dobnne skupine crtanjem prema promatranju unosilo u crtež i „dublju“ priču od prikazivanja samog stabla kao što je objašnjeno u osvrtu na dječje radove starije dobnne skupine. Jedno dijete zamišlja kako njegov djed siječe drva, drugo dijete crta ptice koje za njega simboliziraju vrane kako premještaju grančice s jednog stabla na drugo, treće crta gnijezdo, četvrto let ptica iznad stabla. Sva ta djeca u svoje radove unose individualan, jedinstven pogled na drvo i cijelu aktivnost.

Slika 28. prikazuje gornji crtež djeteta (mlađa dobna skupina) bez promatranja, prema zamišljaju dok donji crtež prikazuje crtež istog djeteta, ali prema promatranju. Slika 29. prikazuje gornji crtež djeteta (starija dobna skupina) bez promatranja, prema zamišljaju dok donji crtež prikazuje crtež istog djeteta, ali prema promatranju.

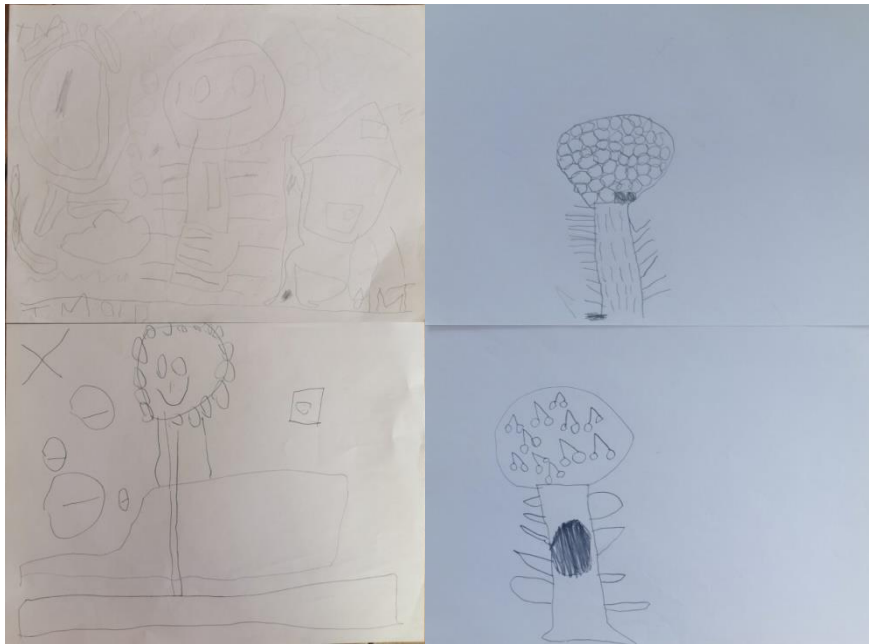

Slika 28. *Helena (dob od 3 do 4 godine)*

Slika 29. *Jana G. (dob od 5 do 6 godina i starija)*

Na slici 30. i 31. većina djece zadržava „kostur“ stabla koji je imao u prvom crtežu, samo što je u drugom crtežu vidljiva nadogradnja tj. brojnost detalja na crtežu.

Slika 30. Crteži mlađe dobne skupine

Slika 31. Crteži starije dobne skupine

8. ZAKLJUČAK

Likovnom aktivnošću prema promatranju djeteta potičemo na razvoj opažanja i uočavanja prirodnih pojava oko sebe. Ono otkriva i pamti oblike kako bi to kasnije moglo iskazati likovnim jezikom. Taktilnim, ali i putem drugih osjetila (sluha, mirisa) razvija se senzibilitet za crtu, boju, oblik, površinu i prostor. Važno je osigurati sredstva, poticajnu atmosferu i podršku za izražavanje. Djeca koja nauče promatrati u svoje likovne radove unose puno više detalja. Isto tako, starija djeca imaju puno veću sposobnost prikazivanja odnosa prema okolini od mlađe djece, kao i sposobnost unošenja detalja. Djeca iste kronološke dobi imaju različite likovne sposobnosti i sagledavaju istu formu na individualne načine.

9. LITERATURA

Belamarić, D. (1986.). *Dijete i oblik*. Školska knjiga. Zagreb.

Grgurić, Nada; Jakubin, Marjan. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje, metodički priručnik*. Educa. Zagreb.

Herceg, L.; Rončević, A.; Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Alfa. Zagreb.

Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike – temeljni pojmovi*. Educa. Zagreb.

Karlavaris Bogomil. (1988). *Metodika likovnog odgoja 2*. Grafički zavod Hrvatske. Zagreb.

Lowenfeld, V.; Lambert Brittain, W. (1987). *Creative and mental growth*. Macmillan.

Mendeš, B.; Ivon, H.; Pivac D. (2012). *Umjetnički poticaji kroz proces odgoja i obrazovanja*. Filozofski fakultet u Splitu. Split.

Peić, M. (1991). *Pristup likovnom djelu, XII izdanje*. Školska knjiga. Zagreb.

Petrač, L. (2015). *Dijete i likovno umjetničko djelo: metodički pristupi likovno-umjetničkom djelu s djecom vrtićke i školske dobi*. Alfa. Zagreb.

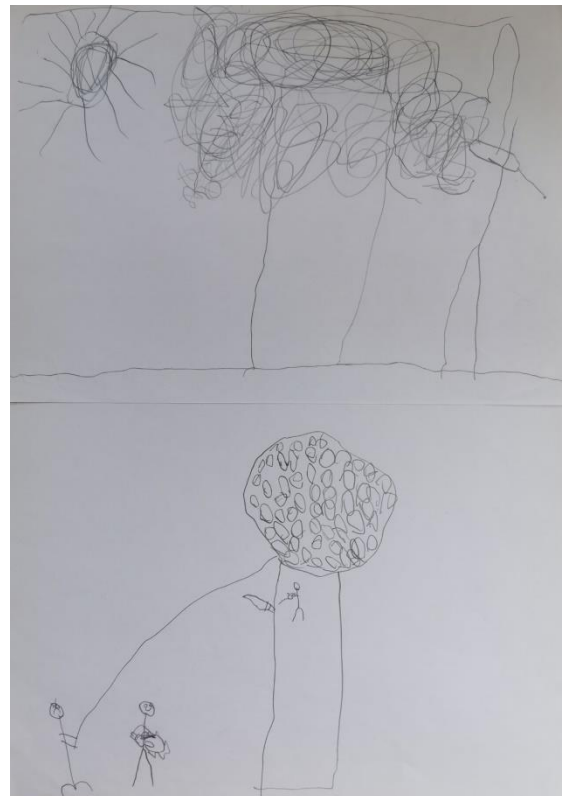
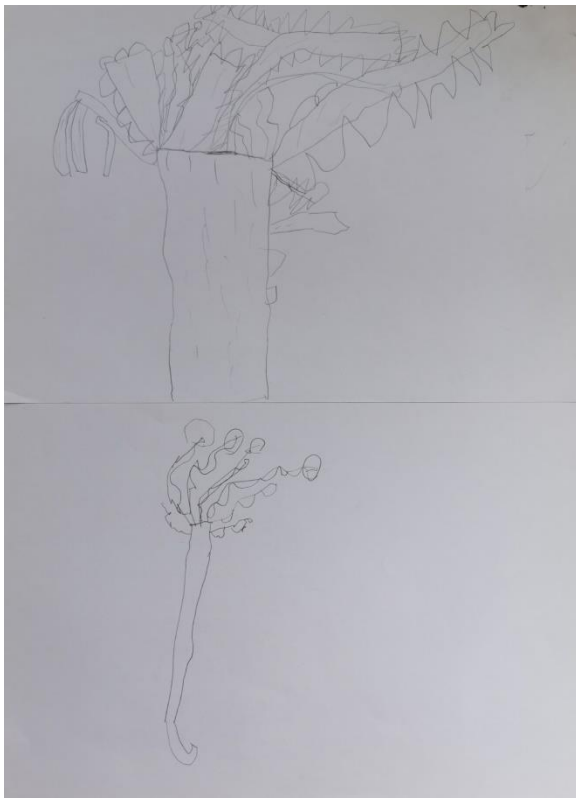
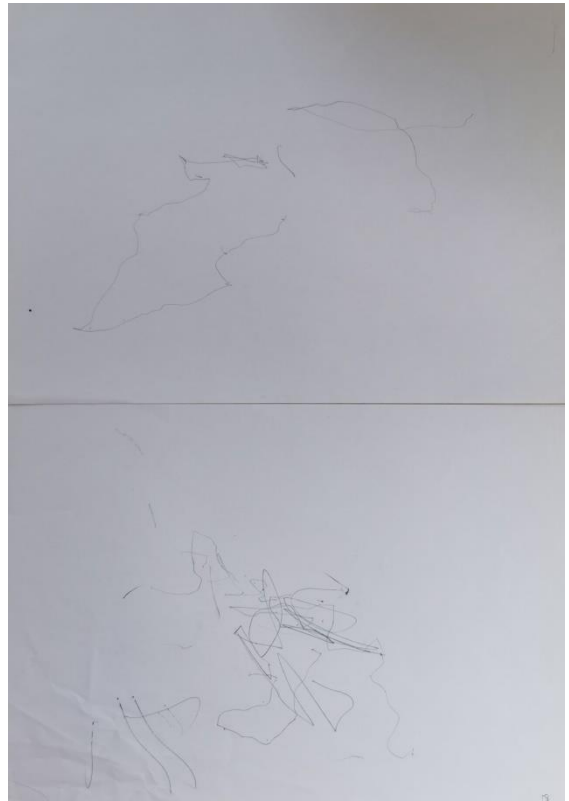
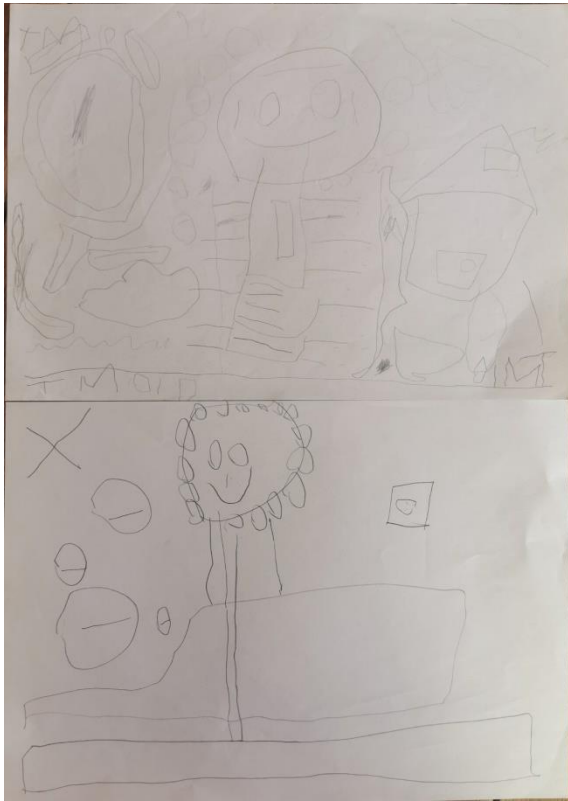
Starc, B.; Čudina Obradović, M.; Pleša, A.; Profaca, B.; Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolskoj dobi*. Tehnička knjiga. Zagreb.

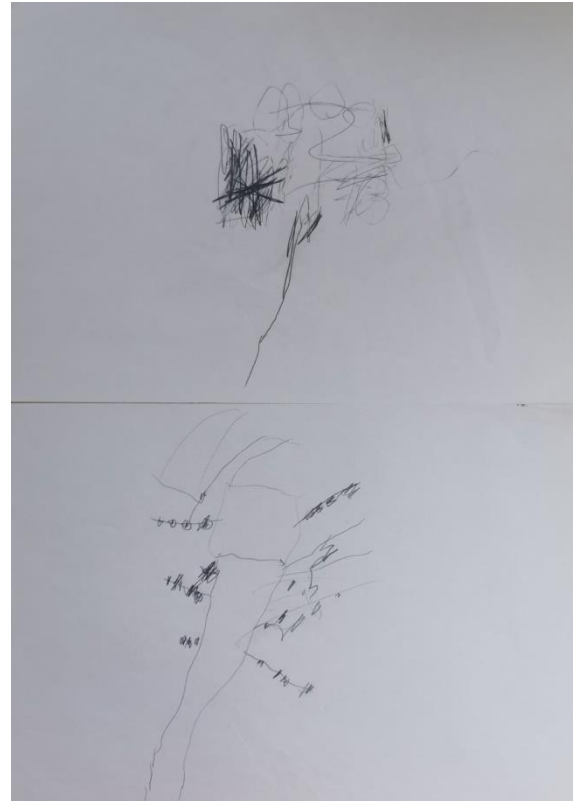
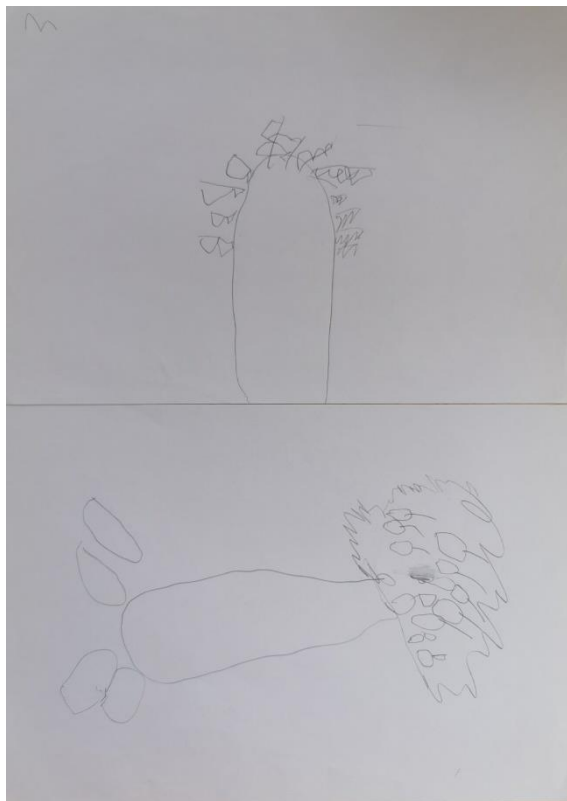
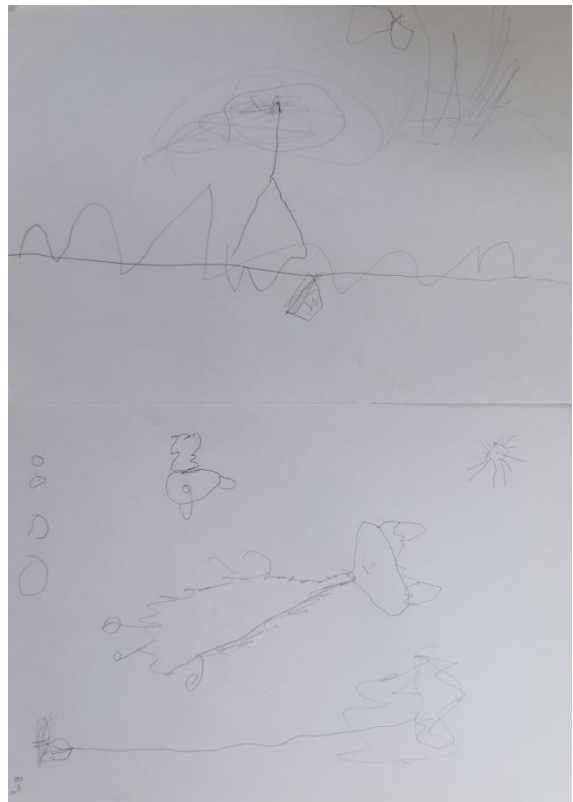
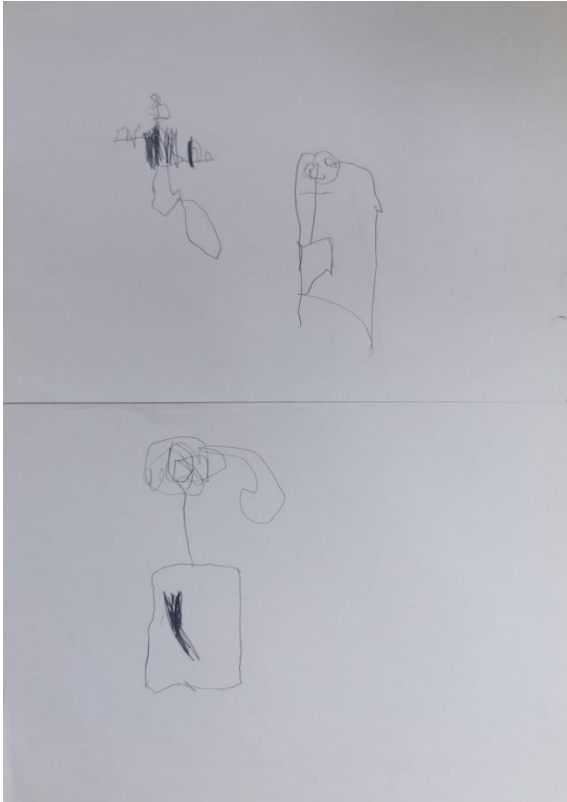
Tanay, Emil Robert. (1990). *Likovna kultura u nižim razredima osnovne škole*. Školska knjiga. Zagreb.

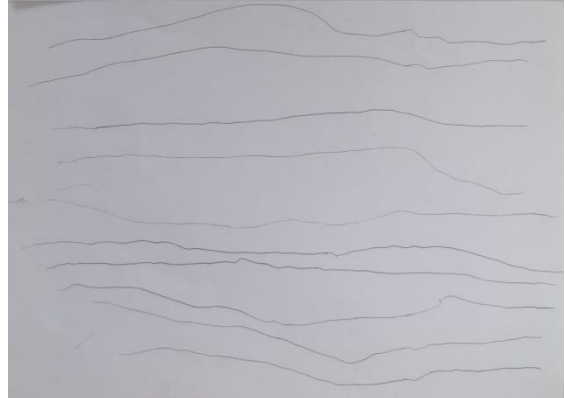
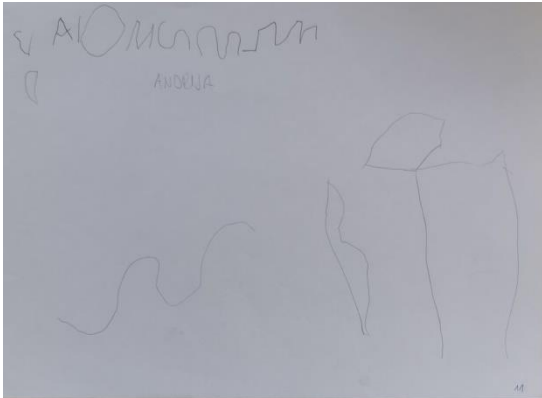
STRUČNI ČLANAK

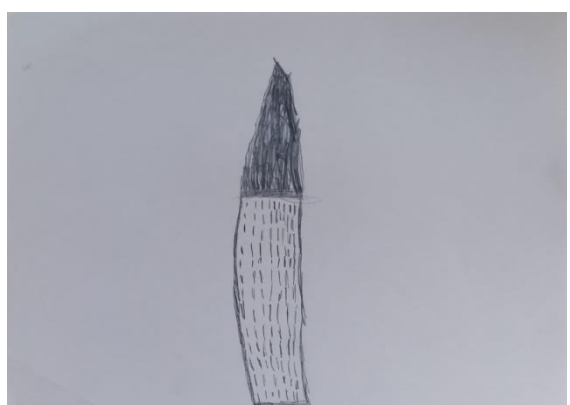
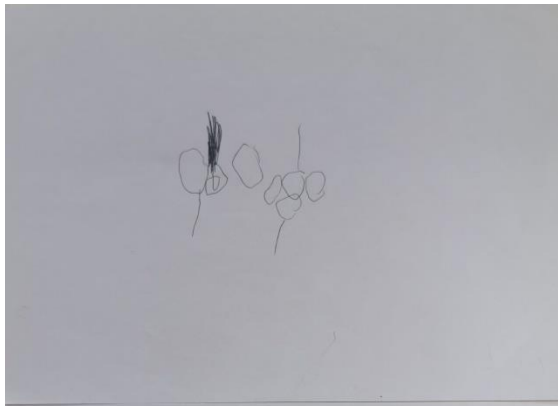
Balić Šimrak, A.; Markulin, V.; Perus, M. (2011). *Komunikacija putem slikovnih simbola i njena pojavnost u dječjim likovnim radovima*.

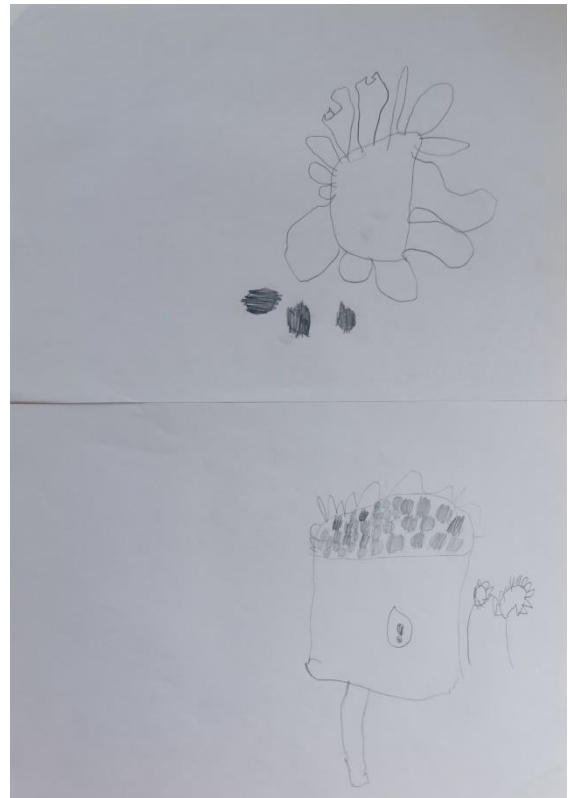
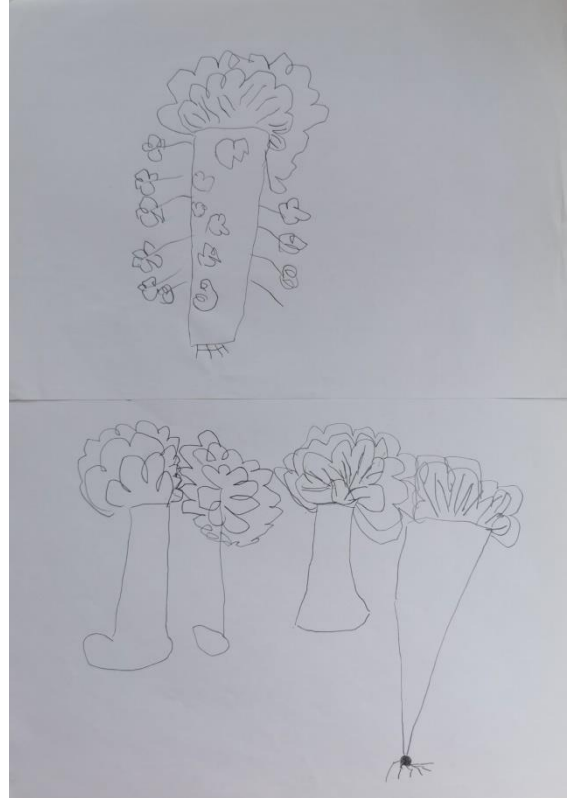
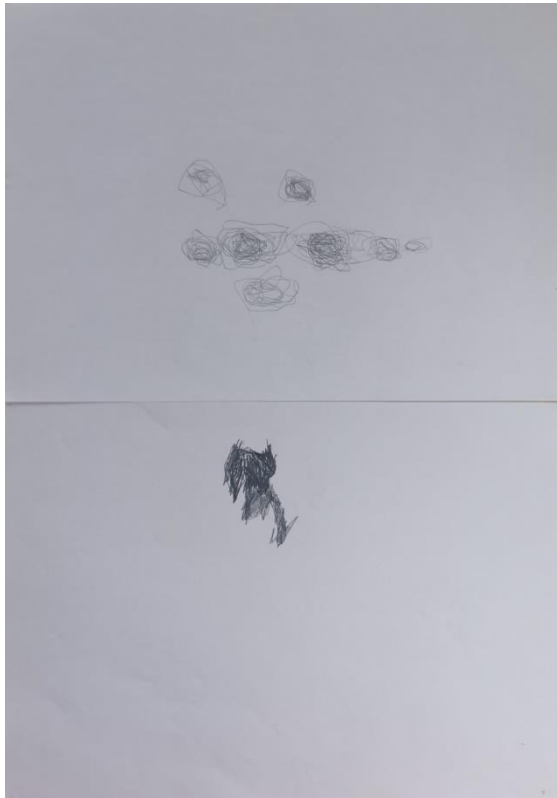
PRILOG: MLADA DOBNA SKUPINA

STARIJA DOBNA SKUPINA

